КЛАСИЧНИ САНСКРИТ

збирка вјежби за студенте класичних наука

*

Орсат Лигорио

доцент Филозофског факултета у Београду

ВЈЕЖБА 1. **१।** यथा वृक्षस्तथा फलम् ॥ **२।** मूले हते हतं सर्वम् ॥ **३।** हतं सैन्यमनायकम् ॥ **४।** यत्र धर्मस्तत्र जयः ॥ **५।** लोभः पापस्य कारणम् ॥ **६।** दाराः सुताश्च सुलभा धनमेकं दुर्लभं लोके ॥ **७।** अर्धं भार्या मनुष्यस्य ॥ **८।** सुखस्यान्तं सदा दुःखं दुःखस्यान्तं सदा सुखम् ॥ **९।** अनन्तं शास्त्रं बहुलाश्च विध्याः स्वल्पश्च कालः ॥ **१०।** सर्वेषु पेयेषु जलं प्रधानम् ॥ **११।** संतोष एव पुरुषस्य परं निधानम् ॥ **१२।** अश्वः कृशोऽपि शोभायै पुष्टोऽपि न पुनः खरः ॥ **१३।** न लोभादधिको दोषो न दानादधिको गुणः ॥ **१४।** वरमद्य कपोतः श्वो मयूरात्॥ **१५।** प्रायोऽशुभस्य कर्यस्य कालहारः प्रतिक्रिया ॥

Транскрипција (*saṃhita*): 1. *yathā vṛkṣastathā phalam*. 2. *mūle hate hataṃ sarvam*. 3. *hataṃ sainyamanāyakam*. 4. *yatra dharmastatra jayaḥ*. 5. *lobhaḥ pāpasya kāraṇam*. 6. *dārāḥ sutāśca sulabhā dhanamekaṃ durlabhaṃ loke*. 7. *ardhaṃ bhāryā manuṣyasya*. 8. *sukhasyāntaṃ sadā duḥkhaṃ duḥkhasyāntaṃ sadā sukham*. 9. *anantaṃ śāstraṃ bahulāśca vidhyāḥ svalpaśca kālaḥ*. 10. *sarveṣu peyeṣu jalaṃ pradhānam*. 11. *saṃtoṣa eva puruṣasya paraṃ nidhānam*. 12. *aśvaḥ kṛśo 'pi śobhāyai puṣṭo 'pi na punaḥ kharaḥ*. 13. *na lobhādadhiko doṣo na dānādadhiko guṇaḥ*. 14. *varamadya kapotaḥ śvo mayūrāt*. 15. *prāyo 'śubhasya kāryasya kālahāraḥ pratikriyā*.

Транскрипција (*pada*): 1. *yathā vṛkṣaḥ tathā phalam*. 2. *mūle hate hatam sarvam*. 3. *hataṃ sainyam anāyakam*. 4. *yatra dharmaḥ tatra jayaḥ*. 5. *lobhaḥ pāpasya kāraṇam*. 6. *dārāḥ sutāḥ ca sulabhāḥ dhanam ekam durlabham loke*. 7. *ardham bhāryā manuṣyasya*. 8. *sukhasya antaṃ sadā duḥkhaṃ duḥkhasya antam sadā sukham*. 9. *anantam śāstraṃ bahulāḥ ca vidhyāḥ svalpaḥ ca kālaḥ*. 10. *sarveṣu peyeṣu jalaṃ pradhānam*. 11. *saṃtoṣaḥ eva puruṣasya param nidhānam*. 12. *aśvaḥ kṛśaḥ api śobhāyai puṣṭaḥ api na punaḥ kharaḥ*. 13. *na lobhāt adhikaḥ doṣaḥ na dānāt adhikaḥ guṇaḥ*. 14. *varam adya kapotaḥ śvaḥ mayūrāt*. 15. *prāyaḥ aśubhasya kāryasya kālahāraḥ pratikriyā*.

Граматичка анализа: 1. *yathā* – adv, *yathā* како; *vṛkṣaḥ* – nom msg, *vṛkṣa* дрво; *tathā* – adv, *tathā* тако; *phalam* – nom nsg, *phala* плод. 2. *mūle* – loc nsg, *mūla* коријен; *hate* – loc nsg, *hata* уништен; *hatam* – nom nsg, *hata* уништен; *sarvam* – nom nsg, *sarva* сав, сваки. 3. *hataṃ* – nom nsg *hata* уништен; *sainyam* – nom nsg *sainya* војска; *anāyakam* – nom nsg *anāyaka* без вође. 4. *yatra* – adv, *yatra* гдје; *dharmaḥ* – nom msg, *dharma* правда; *tatra* – adv, *tatra* ондје; *jayaḥ* – nom msg, *jaya* побједа. 5. *lobhaḥ* – nom msg, *lobha* похлепа; *pāpasya* – gen nsg, *pāpa* зао, зло; *kāraṇam* – nom nsg, *kāraṇa* узрок. 6. *dārāḥ* – nom fpl, *dāra* жена; *sutāḥ* – nom mpl, *suta* сни; *ca* – conj, *ca* и; *sulabhāḥ* – nom mpl, *sulabha* лако досежан; *dhanam* – nom nsg, *dhana* богатство; *ekam* – acc nsg (= adv), *eka* један, једини; *durlabham* – nom nsg, *durlabha* тешко досежан; *loke* – loc msg, *loka* свијет. 7. *ardham* – nom nsg, *ardha* половица; *bhāryā* – nom fsg, *bhāryā* супруга; *manuṣyasya* – gen msg, *manuṣya* мушкарац. 8. *sukhasya* – gen nsg, *sukha* угода, угодан; *antaṃ* – nom nsg, *anta* крај; *sadā* – adv, *sadā* увијек; *duḥkhaṃ* – nom nsg, *duḥkha* бол, болан; *duḥkhasya* – gen nsg, *duḥkha* бол, болан; *antam* – nom nsg, *anta* крај; *sadā* – adv, *sadā* увијек; *sukham* – nom nsg, *sukha* угодан. 9. *anantam* – nom nsg, *ananta* бесконачан; *śāstraṃ* – nom nsg, *śāstra* наука; *bahulāḥ* – nom fpl, *bahula* много; *ca* – conj, *ca* и; *vidhyāḥ* – nom fpl, *vidhyā* знање; *svalpaḥ* – nom msg, *svalpa* кратак; *ca* – conj, *ca* и; *kālaḥ* – nom msg, *kāla* вријеме. 10. *sarveṣu* – loc npl, *sarva* сав, сваки; *peyeṣu* – loc npl, *peya* пиће; *jalaṃ* – nom nsg, *jala* вода; *pradhānam* – nom nsg, *pradhāna* најбољи. 11. *saṃtoṣaḥ* – nom msg, *saṃtoṣa* задовољство; *eva* – adv, *eva* управо; *puruṣasya* – gen msg, *puruṣa* човјек; *param* – nom nsg, *para* највећи; *nidhānam* – nom nsg, *nidhāna* благо. 12. *aśvaḥ* – nom msg, *aśva* коњ; *kṛśaḥ* – nom msg, *kṛśa* мршав; *api* – conj, *api* такође; *śobhāyai* – dat fsg, *śobhā* љепота; *puṣṭaḥ* – nom msg, *puṣṭa* угојен; *api* – conj, *api* такође; *na* – pcl, *na* не; *punaḥ* – adv, *punaḥ* пак, с друге стране; *kharaḥ* – nom msg, *khara* магаре. 13. *na* – pcl, *na* не; *lobhād* – abl msg, *lobha* похлепа; *adhikaḥ* – nom msg, *adhika* већи од; *doṣaḥ* – nom msg, *doṣa* грех; *na* – pcl, *na* не; *dānād* – abl nsg, *dāna* дар; *adhikaḥ* – nom msg, *adhika* већи од; *guṇaḥ* – nom msg, *guṇa* врлина. 14. *varam* – adv, *varam* (+ abl) боље; *adya* – adv, *adya* сада, данас; *kapotaḥ* – nom msg, *kapota* голуб; *śvaḥ* – adv, *śvaḥ* сутра; *mayūrāt* – abl msg, *mayūra* паун. 15. *prāyaḥ* – adv, *prāyaḥ* обично, углавном; *aśubhasya* – gen sg, *aśubha* слаб, лош; *kāryasya* – gen nsg, *kārya* ствар, посао, прилика; *kālahāraḥ* – nom msg, *kālahāraḥ* губитак времена; *pratikriyā* – nom fsg, *pratikriyā* наплата, одмазда.

Кључ: 1. Како дрво, тако плод. 2. Гдје је коријен уништен, уништено (је) све. 3. Војска без вође уништена (је). 4. Гдје (је) правда, ондје (је) побједа. 5. Похлепа (је) узрок зла. 6. На свијету, жене и синови лако (су) досежни; тешко (је) досежно само богатство. 7. Суприга (је) половица мушкарца. 8. Крај угоде узвијек (је) болан, крај боли увијек угодан. 9. Наука (је) бесконачна и знања многа (су), а вријеме кратко (је). 10. Од свих пића вода (је) најбоља. 11. Задовољство (је) за човјека највеће благо. 12. И мршав коњ (је) лијеп; ни

угојен магарац није (лијеп). 13. Нема греха већег од похлепе ни врлине веће од дарежљивости. 14. Боље данас голуб него сутра паун. 15. Углавном (је) наплата за лош посао губитак времена.

ВЈЕЖБА 2. **१।** जरा रूपं हरति ॥ **२।** वृत्तेन भवत्यार्यो न धनेन विद्यया ॥ **३।** कालः पचति भूतनि कालः संहरते प्रजाः ॥ **४।** न गर्दभो गायति शिक्षितोऽपि ॥ **५।** त्यज हिंसां भज धर्मम् ॥ **६।** नाभिनन्देत मरणं नाभिनन्देत जीवितम् । कालमेव प्रतीक्षेत निर्वेशं भृतको यथा ॥

Транскрипција (*saṃhita*): 1. *jarā rūpaṃ harati*. 2. *vṛttena bhavatyāryo na dhanena na vidyayā*. 3. *kālaḥ pacati bhūtāni kālaḥ saṃharati prajāḥ*. 4. *na gardabho gāyati śikṣito 'pi*. 5. *tyaja hiṃsāṃ bhaja dharmam*. 6. *nābhinandeta maraṇaṃ nābhinandeta jīvitam / kālameva pratīkṣeta nirveśaṃ bhṛtako yathā*.

Транскрипција (*pada*): 1. *jarā rūpam harati*. 2. *vṛttena bhavati āryaḥ na dhanena na vidyayā*. 3. *kālaḥ pacati bhūtāni kālaḥ saṃharati prajāḥ*. 4. *na gardabhaḥ gāyati śikṣitaḥ api*. 5. *tyaja hiṃsāṃ bhaja dharmam*. 6. *na ahbinandeta maraṇam na ahbinandeta jīvitam / kālam eva pratīkṣeta nirveśam bhṛtakaḥ yathā*.

Граматичка анализа: 1. *jarā* — nom fsg, *jarā* старост; *rūpam* — acc msg, *rūpa* љепота; *harati* — 3sg ind praes act, *hṛ 1* однијети, уништавати. 2. *vṛttena* — int nsg, *vṛtta* добро понашање; *bhavati* — 3sg ind praes act, *bhū 1* постати, бивати; *āryaḥ* — nom msg, *ārya* племенит; *na* — pcl, *na* не; *dhanena* — int nsg, *dhana* богатство; *na* — pcl, *na* не; *vidyayā* — int fsg, *vidyā* знање. 3. *kālaḥ* — nom msg, *kāla* вријеме; *pacati* — 3sg ind praes act, *pac 1* дозрети; *bhūtāni* — acc npl, *bhūta* створење; *kālaḥ* — nom msg, *kāla* вријеме; *saṃharati* — 3sg ind praes act, *saṃ-hṛ 1* уништавати; *prajāḥ* — acc fpl, *prajā* потомство. 4. *na* — pcl, *na* не; *gardabhaḥ* — nom msg, *gardabha* магаре; *gāyati* — 3sg ind praes act, *gai* пјевати; *śikṣitaḥ* — nom msg, *śikṣita* подучен; *api* — conj, *api* такође. 5. *tyaja* — 2sg ipv praes act, *tyaj 1* оставити; *hiṃsāṃ* — acc fsg, *hiṃsā* насиље; *bhaja* — 2sg ipv praes act, *bhaj 1* поштовати; *dharmam* — acc msg, *dharma* закон. 6. *na* — pcl, *na* не; *abhinandeta* — 2pl opt praes act, *abhi-nand 1* (+ acc) радовати се; *maraṇam* — acc nsg, *maraṇa* смрт; *na* — pcl, na не; *abhinandeta* — 2pl opt praes act, *abhi-nand 1* (+ acc) радовати се; *jīvitam* — acc nsg, *jīvita* живот; *kālam* — acc msg, *kāla* вријеме; *eva* — adv, *eva* управо; *pratīkṣeta* — 2pl opt praes act, *prati-īkṣ 1* (+ acc) радовати се; *nirveśam* — acc msg, *nirveśa* plata; *bhṛtakaḥ* — nom msg, *bhṛtaka* слуга; *yathā* — adv, *yathā* као.

Кључ: 1. Старост уништава љепоту. 2. Племенит (човјек) бива по добром понашању, (а) не по богатству или знању. 3. Вријеме чини да створења сазру; вријеме уништава потомство. 4. Ни подучено магаре не умије да пјева. 5. Остави насиље, поштуј закон. 6. Не радујте се срмти, не радујте се животу; радујте се управо времену, као слуга плати.

ВЈЕЖБА 3. **१।** धर्मस्य त्वरिता गतिः ॥ **२।** उपदेशो मूर्खाणां प्रकोपाय न शान्तये ॥ **३।** वृथा वृष्टिः समुद्रस्य तृप्तस्य भोजनं वृथा ॥ **४।** संपत्तेश्च विपत्तेश्च दैवमेव कारणम् ॥ **५।** शत्रौ सान्त्वं प्रतीकारः ॥ **६।** वह्निरेव वह्नेर्भेषजम् ॥ **७।** शत्रोपि गुणा ग्राया दोषा वाच्या गुरोरपि ॥ **८।** धर्मेण हीणाः पशुभिः समानाः ॥ **९।** वृद्धस्य तरुणी विषम् ॥ **१०।** न नार्यो विनेर्ष्यया ॥ **११।** असंतोषः श्रियो मूलम् ॥ **१२।** स्त्रियो निसर्गादेव पण्डिताः ॥ **१३।** चला लक्ष्मीश्चलाः प्राणाः ॥ **१४।** नार्यः पिशाचिका इव हरन्ति हृदयानि ॥ **१५।** गद्यं कवीनां निकषं वदन्ति ॥

Транскрипција (*saṃhita*): 1. *dharmasya tvaritā gatiḥ*. 2. *upadeśo mūrkhāṇāṃ prakopāya na śāntaye*. 3. *vṛthā vṛṣṭiḥ samudrasya tṛptasya bhojanaṃ vṛthā*. 4. *saṃpatteśca vipatteśca daivameva kāraṇam*. 5. *śatrau sāntvaṃ pratīkāraḥ*. 6. *vahnireva vahnerbheṣajam*. 7. *śatrorapi guṇā grāhyā doṣā vācyā gurorapi*. 8. *dharmeṇa hīnāḥ paśubhiḥ samānāḥ*. 9. *vṛddhasya taruṇī viṣam*. 10. *na nāryo vinerṣyayā*. 11. *asaṃtoṣaḥ śriyo mūlam*. 12. *striyo nisargādeva paṇḍitāḥ*. 13. *calā lakṣmīścalāḥ prāṇāḥ*. 14. *nāryaḥ piśācikā iva haranti hṛdayāni*. 15. *gadyaṃ kavīnāṃ nikaṣaṃ vadanti*.

Транскрипција (*pada*): 1. *dharmasya tvaritā gatiḥ*. 2. *upadeśaḥ mūrkhāṇām prakopāya na śāntaye*. 3. *vṛthā vṛṣṭiḥ samudrasya tṛptasya bhojanaṃ vṛthā*. 4. *saṃpatteḥ ca vipatteḥ ca daivam eva kāraṇam*. 5. *śatrau sāntvam pratīkāraḥ*. 6. *vahniḥ eva vahneḥ bheṣajam*. 7. *śatroḥ api guṇāḥ grāhyāḥ doṣāḥ vācyāḥ guroḥ api*. 8. *dharmeṇa hīnāḥ paśubhiḥ samānāḥ*. 9. *vṛddhasya taruṇī viṣam*. 10. *na nāryaḥ vinā īrṣyayā*. 11. *asaṃtoṣaḥ śriyaḥ mūlam*. 12. *striyaḥ nisargāt eva paṇḍitāḥ*. 13. *calā lakṣmīḥ calāḥ prāṇāḥ*. 14. *nāryaḥ piśācikāḥ iva haranti hṛdayāni*. 15. *gadyam kavīnām nikaṣam vadanti*.

Граматичка анализа: 1. *dharmasya* — gen msg, *dharma* закон; *tvaritā* — nom fsg, *tvarita* брз; *gatiḥ* — nom fsg, *gati* корак. 2. *upadeśaḥ* — nom msg, *upadeśa* подучавање; *mūrkhāṇām* — gen msg, *mūrkha* будала; *prakopāya* — dat msg, *prakopa* гњев; *na* — pcl, *na* не; *śāntaye* — dat fsg, *śānti* мир. 3. *vṛthā* — adv, *vṛthā* узалуд; *vṛṣṭiḥ* — nom fsg, *vṛṣṭi* киша; *samudrasya* — gen nsg, *samudra* море; *tṛptasya* — gen msg, *tṛpta* сит; *bhojanaṃ* — nom nsg, *bhojana* храна; *vṛthā* — adv, *vṛthā* узалуд. 4. *saṃpatteḥ* — gen fsg, *saṃpatti* срећа; *ca* — conj, *ca* и; *vipatteḥ* — gen fsg, *vipatti* несрећа; *ca* — conj, *ca* и; *daivam* — nom nsg, *daiva* субдина; *eva* — adv, *eva* управо; *kāraṇam* — nom nsg, *kāraṇa* узрок. 5. *śatrau* — loc msg, *śatru* непријатељ; *sāntvam* — nom nsg, *sāntva* (+ loc) помирење; *pratīkāraḥ* — nom msg, *pratīkāra* osveta. 6. *vahniḥ* — nom msg, *vahni* ватра; *eva* — adv, *eva* управо; *vahneḥ* — gen msg, *vahni* ватра; *bheṣajam* — nom nsg, *bheṣaja* лијек. 7. *śatroḥ* — gen msg, *śatru* непријатељ; *api* — conj, *api* такође; *guṇāḥ* — nom mpl, *guṇa* врлина; *grāhyāḥ* — nom mpl, *grāhya* што треба прихватити; *doṣāḥ* — nom mpl, *doṣa* грешка; *vācyāḥ* — nom mpl, *vācya* што треба рећи; *guroḥ* — gen msg, *guru* учитељ; *api* — conj, *api* такође. 8. *dharmeṇa* — int msg, *dharma* закон; *hīnāḥ* — nom mpl, *hīna* (+ int) који је без чега; *paśubhiḥ* — int mpl, *paśu* стока; *samānāḥ* — nom mpl, *samāna* једнак. 9. *vṛddhasya* — gen msg, *vṛddha* стар; *taruṇī* — nom fsg, *taruṇī* млада жена; *viṣam* — nom nsg, *viṣa* отров. 10. *na* — pcl, *na* не; *nāryaḥ* — nom fpl, *nārī* жена; *vinā* — praep, *vinā* (+ int) без; *īrṣyayā* — int fsg, *īrṣyā* љубомора. 11. *asaṃtoṣaḥ* — nom msg, *asaṃtoṣa* незадовољство; *śriyaḥ* — gen fsg, *śrī* срећа; *mūlam* — nom nsg, *mūla* коријен. 12. *striyaḥ* — nom fpl, *strī* жена; *nisargāt* — abl msg, *nisarga* природа; *eva* — pcl, *eva* управо; *paṇḍitāḥ* — nom fpl, *paṇḍita* мудар, лукав. 13. *calā* — nom fsg, *cala* пролазан; *lakṣmīḥ* — nom fsg, *lakṣmī* срећа; *calāḥ* — nom mpl, *cala* пролазан; *prāṇāḥ* — nom mpl, *prāṇa* дах, pl живот. 14. *nāryaḥ* — nom fpl, *nārī* жена; *piśācikāḥ* — nom fpl, *piśācikā* враг; *iva* — adv, *iva* попут, као; *haranti* — 3pl ind praes act, *hṛ 1* красти; *hṛdayāni* — acc npl, *hṛdaya* срце. 15. *gadyam* — acc nsg, *gadya* проза; *kavīnām* — gen mpl, *kavi* пјесник; *nikaṣam* — acc nsg, *nikaṣa* камен кушње; *vadanti* — 3pl ind praes act, *vad 1* казати.

Кључ: 1. Корак закона брз (је). 2. Подучавање будала (служи) за гњев, не за смирење. 3. Узалуд (је) киша за море, узалуд (је) храна за ситог (човјека). 4. Управо (је) судбина узрок и среће и несреће. 5. Помирење са непријатељем освета (је). 6. Управо (је) ватра лијек за ватру. 7. Врлине треба прихватити, и од непријатеља; грешке треба истакнути, и од учитеља. 8. Људи без стоке по закону (су) једнаки. 9. Млада жена (је) отров за старог (човјека). 10. Нема жена без љубоморе. 11. Незадовољство (је) коријен среће. 12. Управо (су) по природи жене мудре. 13. Срећа (је) пролазна, живот (је) пролазан. 14. Жене краду срца попут врагова. 15. Кажу да се пјесници кушају на прози.

Вјежба 4. **१।** अप्रियस्य वक्ता श्रोता च दुर्लभः ॥ **२।** भर्ता नाम परं नार्या भूषणम् ॥ **३।** दुहिता कृपणं परम् ॥ **४।** दर्दुरा यत्र वक्तारस्तत्र मौनं शोभनम् ॥ **५।** वृथा वक्तुः श्रमः सर्वो निर्विचारे नरेश्वरे ॥ **६।** अमृतं दुर्लभं नॄणां देवानामुदकं तथा । पितॄणां दुर्लभः पुत्रस्तक्रं ऽअक्रस्य दुर्लभम् ॥

Транскрипција (*saṃhita*): 1. *apriyasya vaktā śrotā ca durlabhaḥ*. 2. *bhartā nāma paraṃ nāryā bhūṣaṇam*. 3. *duhitā kṛpaṇaṃ param*. 4. *dardurā yatra vaktārastatra maunaṃ śobhanam*. 5. *vṛthā vaktuḥ śramaḥ sarvo nirvicāre nareśvare*. 6. *amṛtaṃ durlabhaṃ nṝṇāṃ devānāmudakaṃ tathā / pitṝṇāṃ durlabhaḥ putrastakraṃ śakrasya durlabham*.

Транскрипција (*pada*): 1. *apriyasya vaktā śrotā ca durlabhaḥ*. 2. *bhartā nāma param nāryāḥ bhūṣaṇam*. 3. *duhitā kṛpaṇam param*. 4. *dardurāḥ yatra vaktāraḥ tatra maunam śobhanam*. 5. *vṛthā vaktuḥ śramaḥ sarvaḥ nirvicāre nareśvare*. 6. *amṛtam durlabham nṝṇām devānām udakam tathā / pitṝṇām durlabhaḥ putraḥ takram śakrasya durlabham*.

Граматичка анализа: 1. *apriyasya* — gen nsg, *apriya* непријатно; *vaktā* — nom msg, *vaktṛ* приповједач, говорник; *śrotā* — npm msg, *śrotṛ* слушалац; *ca* — conj, *ca* и; *durlabhaḥ* — nom msg, *durlabha* тешко досежан, риједак. 2. *bhartā* — nom msg, *bhartṛ* муж; *nāma* — adv, *nāma* заиста; *param* — nom nsg, *para* највећи; *nāryāḥ* — gen fsg, *nārī* жена; *bhūṣaṇam* — nom nsg, *bhūṣaṇa* украс. 3. *duhitā* — nom fsg, *duhitṛ* кћерка; *kṛpaṇam* — nom nsg, *kṛpaṇa* несрећа; *param* — nom nsg, *para* највећи. 4. *dardurāḥ* — nom mpl, *dadura* жаба; *yatra* — adv, *yatra* гдје; *vaktāraḥ* — nom mpl, *vaktṛ* приповједач, говорник; *tatra* — adv, *tatra* ондје; *maunam* — nom nsg, *mauna* ћутање; *śobhanam* — nom nsg, *śobhana* лијеп. 5. *vṛthā* — adv, *vṛthā* узалуд; *vaktuḥ* — gen msg, *vaktṛ* приповједач, говорник; *śramaḥ* — nom msg, *śrama* напор; *sarvaḥ* — nom msg, *sarva* сав, сваки; *nirvicāre* — loc msg, *nirvicāra* неразуман; *nareśvare* — loc msg, *nareśvara* краљ. 6. *amṛtam* — nom nsg, *amṛta* небо; *durlabham* — nom nsg, *durlabha* тешко досежан; *nṝṇām* — gen msg, *nṛ* човјек; *devānām* — gen mpl, *deva* бог; *udakam* — nom nsg, *udaka*

(жртва) ливаница; *tathā* — adv, *tathā* тако; *pitr̥̄ṇām* — gen mpl, *pitr̥* отац; *durlabhaḥ* — nom msg, *durlabha* тешко досежан; *putraḥ* — nom msg, *putra* син; *takram* — nom nsg, *takra* (жртва) млаћеница; *śakrasya* — gen msg, *śakra* моћан (о Индри); *durlabham* — nom nsg, *durlabha* тешко досежан.

Кључ: 1. И приповједач и слушалац онога (што) ни(је) пријатно риједак (је). 2. Заиста, муж (је) највећи женин украс. 3. Кћерка (је) највећа несрећа. 4. Гдје говоре жабе, ондје (је) лијепо ћутати. 5. Када краљ није разуман, узалуд (је) говорнику сав напор. 6. Људима (је) тешко досежно небо, боговима пак (жртва) ливаница; очевима (је) тешко досежан син, Моћном (= Индри) је тешко досежна (жртва) млаћеница.

ВЈЕЖБА 5. **१।** योषिद्वैरस्य कारणम् ॥ **२।** क्लेशे शरणं भिषक् ॥ **३।** यथा चित्तं तथा वाचो यथा वाचस्तथा क्रियाः ॥ **४।** तृणं ब्रह्मविदः स्वर्गस्तृणं शूरस्य जीवितम् ॥ **५।** बाहुभिः क्षित्रयाः शूरा वाग्भिः शूरा द्विजातयः ॥ **६।** सर्वविदां समाजे विभूषणं मौनमपण्डितानाम ॥ **७।** न वैद्यः प्रभुरायुसः ॥ **८।** सर्वः पदस्थस्य सुहृद्बन्धुरापदि दुर्लभः ॥ **९।** औषधं न गतायुषाम् ॥ **१०।** वृक्षं प्रति विद्योतते विद्युत् ॥ **११।** न जलौकसा मङ्गे जलौका लगति ॥ **१२।** तपत्यादित्यवद्भूपः ॥

Транскрипција (*saṃhita*): 1. *yoṣidvairasya kāraṇam*. 2. *kleśe śaraṇaṃ bhiṣak*. 3. *yathā cittaṃ tathā vāco yathā vācastathā kriyāḥ*. 4. *tr̥ṇaṃ brahmavidaḥ svargastr̥ṇaṃ śūrasya jīvitam*. 5. *bāhubhiḥ kṣatriyāḥ śūrā vāgbhiḥ śūrā dvijātayaḥ*. 6. *sarvavidāṃ samāje vibhūṣaṇaṃ maunamapaṇḍitānām*. 7. *na vaidyaḥ prabhurāyusaḥ*. 8. *sarvaḥ padasthasya suhr̥dbandhurāpadi durlabhaḥ*. 9. *auṣadhaṃ na gatāyuṣām*. 10. *vr̥kṣaṃ prati vidyotate vidyut*. 11. *na jalaukasāmaṅge jalaukā lagati*. 12. *tapatyādityavadbhūpaḥ*.

Транскрипција (*pada*): 1. *yoṣit vairasya kāraṇam*. 2. *kleśe śaraṇam bhiṣaj*. 3. *yathā cittam tathā vācas yathā vācas tathā kriyāḥ*. 4. *tr̥ṇam brahmavidaḥ svargaḥ tr̥ṇam śūrasya jīvitam*. 5. *bāhubhiḥ kṣatriyāḥ śūrāḥ vāgbhiḥ śūrāḥ dvijātayaḥ*. 6. *sarvavidām samāje vibhūṣaṇam maunam apaṇḍitānām*. 7. *na vaidyaḥ prabhuḥ āyusaḥ*. 8. *sarvaḥ padasthasya suhr̥d bandhuḥ āpadi durlabhaḥ*. 9. *auṣadham na gatāyuṣām*. 10. *vr̥kṣam prati vidyotate vidyut*. 11. *na jalaukasām aṅge jalaukāḥ lagati*. 12. *tapati ādityavat bhūpaḥ*.

Граматичка анализа: 1. *yoṣit* — nom fsg, *yoṣit* супруга, жена; *vairasya* — gen nsg, *vaira* непријатељство; *kāraṇam* — nom nsg, *kāraṇa* узрок. 2. *kleśe* — loc msg, *kleśa* бол; *śaraṇam* — nom nsg, *śaraṇa* уточиште; *bhiṣaj* — nom msg, *bhiṣaj* љекар. 3. *yathā* — adv, *yathā* како; *cittam* — nom nsg, *citta* мисао; *tathā* — adv, *tathā* тако; *vācas* — nom fpl, *vāc* ријеч; *yathā* — adv, *yathā* како; *vācas* — nom fpl, *vāc* ријеч; *tathā* — adv, *tathā* тако; *kriyāḥ* — nom fpl, *kriyā* дјело. 4. *tr̥ṇam* — nom nsg, *tr̥ṇa* трава; *brahmavidaḥ* — gen msg, *brahmavid* филозоф; *svargaḥ* — nom msg, *svarga* небо; *tr̥ṇam* — nom nsg, *tr̥ṇa* трава; *śūrasya* — gen msg, *śūra* јунак; *jīvitam* — nom nsg, *jīvita* живот. 5. *bāhubhiḥ* — int cpl, *bāhu* рука; *kṣatriyāḥ* — nom mpl, *kṣatriya* ратник; *śūrāḥ* — nom mpl, *śūra* јунак; *vāgbhiḥ* — int fpl, *vāc* ријеч; *śūrāḥ* — nom mpl, *śūra* јунак; *dvijātayaḥ* — nom mpl, *dvijāti* свештеник. 6. *sarvavidām* — gen mpl, *sarvavid* свезнајући; *samāje* — loc msg, *samāja* друштво; *vibhūṣaṇam* — nom nsg, *vibhūṣaṇa* украс; *maunam* — nom nsg, *mauna* ћутање; *apaṇḍitānām* — gen mpl, *apaṇḍita* неук. 7. *na* — pcl, *na* не; *vaidyaḥ* — nom msg, *vaidya* љекар; *prabhuḥ* — nom msg, *prabhu* господар; *āyusaḥ* — gen nsg, *āyus* живот. 8. *sarvaḥ* — nom msg, *sarva* сав, сваки; *padasthasya* — gen msg, *padastha* који је на високом положају; *suhr̥d* — nom msg, *suhr̥d* пријатељ; *bandhuḥ* — nom msg, *bandhu* друг; *āpadi* — loc fsg, *āpad* невоља; *durlabhaḥ* — nom msg, *durlabha* тешко досежан, риједак. 9. *auṣadham* — nom nsg, *auṣadha* лијек; *na* — pcl, *na* не; *gatāyuṣām* — gen mpl, *gatāyuṣas* мртав. 10. *vr̥kṣam* — acc msg, *vr̥kṣa* дрво; *prati* — praep (+ acc), *prati* крај; *vidyotate* — 3sg ind praes med, *vi-dyut 1* сијевати, ударати; *vidyut* — nom fsg, *vidyut* гром. 11. *na* — pcl, *na* не; *jalaukasām* — gen cpl, *jalaukas* пијавица; *aṅge* — loc nsg, *aṅga* тијело, уд; *jalaukāḥ* — nom csg, *jalaukas* пијавица; *lagati* — 3sg ind praes act, *lag 1* пријањати. 12. *tapati* — 3sg ind praes act, *tap 1* сијати, изгарати; *ādityavat* — acc nsg (= adv), *ādityavat* као сунце; *bhūpaḥ* — nom msg, *bhūpa* краљ.

Кључ: 1. Жена (је) узрок непријатељства. 2. У боли (је) уточиште љекар. 3. Како мисао, тако ријечи; како ријечи, тако дјела. 4. Небо филозофа трава (је), живот јунка трава (је). (То јест, пролазан је.) 5. Ратници (су) јунаци на рукама, свештеници на ријечима. 6. У друштву свезнајућих ћутање (је) за неуке украс. 7. Љекар није господар живота. 8. Свако (је) пријатељ оному на високом положају, (али) у невољи друг (је) риједак.

9. За мртве лијека нема. 10. Гром удара крај дрвета. 11. Пијавица не приања уз тијело пијавице. 12. Краљ сија као сунце.

Вјежба 6. **१।** धनवान्बलवाल्लोकॅे ॥ **२।** त्यागो गुणो वित्तवतां वित्तं त्यागवतां गुणः ॥ **३।** यथ राजा तथा प्रजाः ॥ **४।** जातस्य ध्रुवो मृत्युर्ध्रुवं जन्म मृतस्य च ॥ **५।** दुर्ग्रह्यः पाणिना वायुर्दुःस्पर्शः पाणिना शिखी ॥ **६।** क्षमा रूपं तपस्विनः ॥ **७।** सर्वमुत्पादि भङ्गुरम् ॥ **८।** अत्मैवात्मनो बन्धुरात्मैव रिपुरात्मनः ॥ **९।** रोगी देवताभक्तो वृद्धा च वेśया तपस्विनी ॥ **१०।** न राजानं विना राज्यं बलवत्स्वपि मन्त्रिषु ॥ **११।** प्रायेण ज्येष्टाः पितृषु वल्लमा मातॄणां च कनियांसः ॥ **१२।** आकिंचन्यं धनं विदुषाम् ॥ **१३।** महीयांसः प्रक्टत्या मितभाषिनः ॥ **१४।** मतिर्बलाद्गरीयसी ॥ **१५।** अविद्वांश्चैव विद्वाश्च ब्रह्मणो दैवतं महत् ॥ **१६।** बलीयः सर्वतो दिष्टं पुरुषस्य विशेषतः ॥ **१७।** अर्थिनो राजानो हिरण्येन भवन्ति ॥ **१८।** भार्यायाः सुन्दरः स्निग्धो वेश्यायाः सुन्दरो धनी । श्रीदेव्याः सुन्दरः शुरो भारत्याः सुन्दरः सुधीः ॥

Транскрипција (*saṃhita*): 1. *dhanavānbalavāl̃loke*. 2. *tyāgo guṇo vittavatāṃ vittaṃ tyāgavatāṃ guṇaḥ*. 3. *yathā rājā tathā prajāḥ*. 4. *jātasya dhruvo mr̥tyurdhruvaṃ janma mr̥tasya ca*. 5. *durgrahyaḥ pāṇinā vāyurduḥsparśaḥ pāṇinā śikhī*. 6. *kṣamā rūpaṃ tapasvinaḥ*. 7. *sarvamutpādi bhaṅguram*. 8. *ātmaivātmano bandhurātmaiva ripurātmanaḥ*. 9. *rogī devatābhakto vr̥ddhā ca veśyā tapasvinī*. 10. *na rājānaṃ vinā rājyaṃ balavatsvapi mantriṣu*. 11. *prāyeṇa jyeṣṭāḥ pitr̥ṣu vallamā mātr̥̄ṇāṃ ca kaniyāṃsaḥ*. 12. *ākiṃcanyaṃ dhanaṃ viduṣām*. 13. *mahīyāṃsaḥ prakṭatyā mitabhāṣinaḥ*. 14. *matirbalādgarīyasī*. 15. *avidvāṃścaiva vidvāṃśca brahmaṇo daivataṃ mahat*. 16. *balīyaḥ sarvato diṣṭaṃ puruṣasya viśeṣataḥ*. 17. *arthino rājāno hiraṇyena bhavanti*. 18. *bhāryāyāḥ sundaraḥ snigdho veśyāyāḥ sundaro dhanī / śrīdevyāḥ sundaraḥ śuro bhāratyāḥ sundaraḥ sudhīḥ*.

Транскрипција (*pada*): 1. *dhanavān balavān loke*. 2. *tyāgaḥ guṇaḥ vittavatām vittam tyāgavatām guṇaḥ*. 3. *yathā rājā tathā prajāḥ*. 4. *jātasya dhruvaḥ mr̥tyuḥ dhruvaṃ janma mr̥tasya ca*. 5. *durgrahyaḥ pāṇinā vāyuḥ duḥsparśaḥ pāṇinā śikhī*. 6. *kṣamā rūpam tapasvinaḥ*. 7. *sarvam utpādi bhaṅguram*. 8. *ātmā eva ātmanaḥ bandhuḥ ātmā eva ripuḥ ātmanaḥ*. 9. *rogī devatābhaktaḥ vr̥ddhā ca veśyā tapasvinī*. 10. *na rājānam vinā rājyam balavatsu api mantriṣu*. 11. *prāyeṇa jyeṣṭāḥ pitr̥ṣu vallamāḥ mātr̥̄ṇām ca kaniyāṃsaḥ*. 12. *ākiṃcanyam dhanam viduṣām*. 13. *mahīyāṃsaḥ prakṭatyā mitabhāṣinaḥ*. 14. *matiḥ balād garīyasī*. 15. *avidvān ca eva vidvān ca brahmaṇaḥ daivataṃ mahat*. 16. *balīyaḥ sarvataḥ diṣṭam puruṣasya viśeṣataḥ*. 17. *arthinaḥ rājānaḥ hiraṇyena bhavanti*. 18. *bhāryāyāḥ sundaraḥ snigdhaḥ veśyāyāḥ sundaraḥ dhanī / śrīdevyāḥ sundaraḥ śūraḥ bhāratyāḥ sundaraḥ sudhīḥ*.

Граматичка анализа: 1. *dhanavān* — nom msg, *dhanavat* богат; *balavān* — nom msg, *balavat* моћан; *loke* — loc msg, *loka* свијет. 2. *tyāgaḥ* — nom msg, *tyāga* одрицање; *guṇaḥ* — nom msg, *guṇa* одлика; *vittavatām* — gen mpl, *vittavat* богат; *vittam* — nom nsg, *vitta* богатство; *tyāgavatām* — gen mpl, *tyāgavat* дарежљив; *guṇaḥ* — nom msg, *guṇa* одлика. 3. *yathā* — adv, *yathā* како; *rājā* — nom msg, *rājan* краљ; *tathā* — adv, *tathā* тако; *prajāḥ* — nom fpl, *prajā* слуге. 4. *jātasya* — gen msg, *jāta* рођен; *dhruvaḥ* — nom msg, *dhruva* сигуран; *mr̥tyuḥ* — nom msg, *mr̥tyu* смрт; *dhruvaṃ* — nom nsg, *dhruva* сигуран; *janma* — nom nsg, *janman* рођење; *mr̥tasya* —gen msg, *mr̥ta* мртав; *ca* — conj, *ca* и. 5. *durgrahyaḥ* — nom msg, *durgrahya* тешко ухватљив; *pāṇinā* — int msg, *pāṇi* рука; *vāyuḥ* — nom msg, *vāyu* ваздух; *duḥsparśaḥ* — nom msg, *duḥsparśa* тешко додирљив; *pāṇinā* — int msg, *pāṇi* рука; *śikhī* — nom msg, *śikhin* ватра. 6. *kṣamā* — nom fsg, *kṣamā* стрпљење; *rūpam* — nom nsg, *rūpa* љепота; *tapasvinaḥ* — gen msg, *tapasvin* испосник. 7. *sarvam* — nom nsg, *sarva* сав, сваки; *utpādi* — nom nsg, *utpādin* што бива; *bhaṅguram* — nom nsg, *bhaṅgura* пролазан. 8. *ātmā* — nom msg, *ātman* душа; *eva* — adv, *eva* управо; *ātmanaḥ* — gen msg, *ātman* душа; *bandhuḥ* — nom msg, *bandhu* друг, пријатељ; *ātmā* — nom msg, *ātman* душа; *eva* — adv, *eva* управо; *ripuḥ* — nom msg, *ripu* непријатељ; *ātmanaḥ* — gen msg, *ātman* душа. 9. *rogī* — nom msg, *rogin* болесник; *devatābhakto* — nom msg, *devatābhakta* предан богу; *vr̥ddhā* — nom fsg, *vr̥ddha* стар; *ca* — conj, *ca* и; *veśyā* — nom fsg, *veśyā* курва; *tapasvinī* — nom fsg, *tapasvin* покорник. 10. *na* — pcl, *na* не; *rājānam* — acc msg, *rājan* краљ; *vinā* — praep (+acc), *vinā* без; *rājyam* — nom nsg, *rājya* власт; *balavatsu* — loc mpl, *balavat* силан; *api* — conj, *api* такође; *mantriṣu* — loc mpl, *mantrin* савјетник. 11. *prāyeṇa* — adv, *prāyeṇa* обично; *jyeṣṭāḥ* — nom mpl, *jyeṣṭa* старији син; *pitr̥ṣu* — loc mpl, *pitr̥* отац; *vallamāḥ* — nom mpl, *vallama* (+ gen, loc) мио; *mātr̥̄ṇām* — gen fpl, *mātr̥* мајка; *ca* — conj, *ca* и; *kanīyāṃsaḥ* — nom mpl, *kanīyas* млађи син. 12. *ākiṃcanyam* — nom nsg, *ākiṃcanya* сиромаштво; *dhanam* — nom nsg, *dhana* богатство; *viduṣām* — gen cpl, *vidvas* мудар. 13. *mahīyāṃsaḥ* — nom mpl, *mahīyas* већи; *prakṭatyā* — int

fsg, *prakṭati* природа; *mitabhāṣinaḥ* — nom mpl, *mitabhāṣin* ћутљив. 14. *matiḥ* — nom fsg, *mati* мисао; *balād* — abl nsg, *bala* снага; *garīyasī* — nom fsg, *garīyas* важнији. 15. *avidvān* — nom msg, *avidvas* онај који не зна; *ca* — conj, *ca* и; *eva* — adv, *eva* управо; *vidvān* — nom msg, *vidvas* онај који зна; *ca* — conj, *ca* и; *brahmaṇaḥ* — acc mpl, *brahman* свештеник; *daivataṃ* — nom nsg, *daivata* божанство; *mahat* — nom nsg, *mahat* велик. 16. *balīyaḥ* — nom nsg, *balīyas* јачи; *sarvataḥ* — adv, *sarvataḥ* од свега; *diṣṭam* — nom nsg, *diṣṭa* субдина; *puruṣasya* — gen msg, *puruṣa* човјек; *viśeṣataḥ* — adv, *viśeṣataḥ* нарочито. 17. *arthinaḥ* — nom mpl, *arthin* (+ int) који жели; *rājānaḥ* — nom mpl, *rājan* краљ; *hiraṇyena* — int nsg, *hiraṇya* злато; *bhavanti* — 3pl ind praes act, *bhū 1* бити. 18. *bhāryāyāḥ* — gen fsg, *bhāryā* жена; *sundaraḥ* — nom msg, *sundara* лијеп; *snigdhaḥ* — nom msg, *snigdha* муж; *veśyāyāḥ* — gen fsg, *veśyā* курва; *sundaraḥ* — nom msg, *sundara* лијеп; *dhanī* — nom msg, *dhanin* богаташ; *śrīdevyāḥ* — gen fsg, *śrīdevī* богиња среће; *sundaraḥ* — nom msg, *sundara* лијеп; *śūraḥ* — nom msg, *śūra* јунак; *bhāratyāḥ* — nom fsg, *bhāratī* богиња учености; *sundaraḥ* — nom msg, *sundara* лијеп; *sudhīḥ* — nom msg, *sudhī* мудрац.

Кључ: 1. На свијету (је) богат човјек моћан. 2. Одрицање (је) одлика богатих, (а) богатство дарежљивих. 3. Како краљ, тако слуге. 4. За онога који је рођен сигурна (је) смрт, а за онога који је мртав сигурно (је) рођење. 5. Ваздух се руком тешко хвата, ватра се руком тешко додирује. 6. Стрпљење (је) љепота испосника. 7. Све што бива пролазно (је). 8. Управо (је) душа пријатељ душе; управо (је) душа непријатељ душе. 9. Болесник се уфа, а стара курва пости. 10. Кад се савјетници осиле власти без краља нема. 11. Очевима (су) обично миљеници старији, а мајкама млађи синови. 12. Сиромаштво (је) богатство за мудре. 13. Већи људи (су) по природи ћутљиви. 14. Мисао (је) важнија од снаге. 15. Управо је велик онај бог који и зна и не зна свештенике. 16. Нарочито (је) човјекова судубина од свега јача. 17. Постоје краљеви који желе злато. 18. За жену лијеп (је) муж, за курву богаташ; за богињу среће лијеп (је) јунак, за богињу учености мудрац.

Вјежба 7. **१।** यद्भावि तद्भवतु ॥ **२।** यस्यार्थास्तस्य मित्राणि ॥ **३।** मनसि परितुष्टे कोऽर्थवान्को दरिद्रः ॥ **४।** किमभ्यासेन दुष्करम् ॥ **५।** अर्थस्य पुरुषो दासो दासस्त्वर्थो न कस्यचित् ॥ **६।** आपत्सु किं विषादेन संपत्तौ विस्मयेन किम् ॥ **७।** सर्वे मनुष्या अल्पेन यत्नेन महतोऽर्थानाकाङ्क्षन्ति ॥ **८।** यो यद्वपति बीजं लभते सोऽपि तत्फलम् ॥ **९।** यदेव रोचते यस्यै भवेत्तत्तस्य सुन्दरम् ॥ **१०।** तद्भाग्यं धनस्यैव यन्नाश्रयति सज्जनम् ॥ **११।** परार्थं योऽवटं कर्ता तस्मिन्सः पतति ध्रुवम् ॥

Транскрипција (*saṃhita*): 1. *yadbhāvi tadbhavatu*. 2. *yasyārthāstasya mitrāṇi*. 3. *manasi parituṣṭe ko ‘rthavānko daridraḥ*. 4. *kimabhyāsena duṣkaram*. 5. *arthasya puruṣo dāso dāsastvartho na kasyacit*. 6. *āpatsu kiṃ viṣādena saṃpattau vismayena kim*. 7. *sarve manuṣyā alpena yatnena mahato ‘rthānākāṅghanti*. 8. *yo yadvapati bījaṃ labhate so ’pi tatphalam*. 9. *yadeva rocate yasyai bhavettattasya sundaram*. 10. *tadbhāgyaṃ dhanasyaiva yannāśrayati sajjanam*. 11. *parārthaṃ yo ’vaṭaṃ kartā tasminsaḥ patati dhruvam*.

Транскрипција (*pada*): 1. *yat bhāvi tat bhavatu*. 2. *yasya arthāḥ tasya mitrāṇi*. 3. *manasi parituṣṭe kaḥ arthavān kaḥ daridraḥ*. 4. *kim abhyāsena duṣkaram*. 5. *arthasya puruṣaḥ dāsaḥ dāsaḥ tu arthaḥ na kasyacit*. 6. *āpatsu kim viṣādena saṃpattau vismayena kim*. 7. *sarve manuṣyāḥ alpena yatnena mahataḥ arthān ākāṅghanti*. 8. *yaḥ yat vapati bījam labhate saḥ api tat phalam*. 9. *yat eva rocate yasyai bhavet tat tasya sundaram*. 10. *tat bhāgyam dhanasya eva yat na āśrayati sajjanam*. 11. *parārtham yaḥ avaṭam kartā tasmin saḥ patati dhruvam*.

Граматичка анализа: 1. *yat* — nom nsg, *ya* који; *bhāvi* — nom nsg, *bhavin* што има да буде; *tat* — nom nsg, *sa / ta* тај; *bhavatu* — 3sg ipv praes act, *bhū 1* бити. 2. *yasya* — gen msg, *ya* који; *arthāḥ* — nom mg, *artha* новац; *tasya* — gen msg, *sa / ta* тај; *mitrāṇi* — nom npl, *mitra* пријатељ. 3. *manasi* — loc nsg, *manas* дух; *parituṣṭe* — loc nsg, *parituṣṭa* задовољан; *kaḥ* — nom msg, *ka* ко; *arthavān* — nom msg, *arthavat* богат; *kaḥ* — nom msg, *ka* ко; *daridraḥ* — nom msg, *daridra* сиромашан. 4. *kim* — nom nsg, *ka* ко; *abhyāsena* — int msg, *abhyāsa* вјежба; *duṣkaram* — nom nsg, *duṣkara* тешко изведиво. 5. *arthasya* — gen msg, *artha* новац; *puruṣaḥ* — nom msg, *puruṣa* човјек; *dāsaḥ* — nom msg, *dāsa* роб; *dāsaḥ* — nom msg, *dāsa* роб; *tu* — pcl, *tu* а, али; *arthaḥ* — nom msg, *artha* новац; *na* — pcl, na не; *kasyacit* — gen msg, *kaścit* неко. 6. *āpatsu* — loc fpl, *āpad* невоља; *kim* — nom nsg, *ka* ко; *viṣādena* — int msg, *viṣāda* очај; *saṃpattau* — loc fsg, *saṃpatṭi* срећа; *vismayena* — int msg, *vismaya* одушевљење; *kim* — nom nsg, *ka* ко. 7. *sarve* — loc nsg, *sarva* сав, сваки; *manuṣyāḥ* — nom mpl, *manuṣya* човјек; *alpena* — int msg, *alpa* мален; *yatnena* — int msg, *yatna* напор; *mahataḥ* — acc mpl, *mahat* велик; *arthān* — acc mpl, *artha* новац; *ākāṅghanti* —

3pl ind praes act, *ā-kāṅgh 1* (+ acc) стремити ка. 8. *yaḥ* — nom msg, *ya* који; *yat* — acc nsg, *ya* који; *vapati* — 3sg ind praes act, *vap 1* сијати; *bījam* — acc nsg, *bīja* сјеме; *labhate* — 3sg ind pres med, *labh 1* досегнути, добити, наћи; *saḥ* — nom msg, *sa / ta* тај; *api* — conj, *api* такође; *tat* — acc nsg, *sa / ta* тај; *phalam* — acc nsg, *phala* плод. 9. *yat* — nom nsg, *ya* који; *eva* — adv, *eva* управо; *rocate* — 3sg ind praes med, *ruc* свиђати се; *yasmai* — dat msg, *ya* који; *bhavet* — 3sg opt praes act, *bhū 1* бити; *tat* — nom nsg, *sa / ta* тај; *tasya* — gen msg, *sa / ta* тај; *sundaram* — nom nsg, *sundara* лијеп. 10. *tat* — nom nsg, *sa / ta* тај; *bhāgyam* — nom nsg, *bhāgya* срећа; *dhanasya* — gen nsg, *dhana* богатство; *eva* — adv, *eva* управо; *yat* — nom nsg, *ya* који; *na* — pcl, na не; *āśrayati* — 3sg ind praes act, *ā-śri 1* долазити ка; *sajjanam* — acc msg, *sajjana* добар човјек. 11. *parārtham* — adv, *parārtham* за другог; *yaḥ* — nom msg, *ya* који; *avaṭam* — acc nsg, *avaṭa* јама; *kartā* — nom msg, *kartṛ* који прави; *tasmin* — loc nsg, *sa / ta* тај; *saḥ* — nom msg, *sa / ta* тај; *patati* — 3sg ind praes act, *pat 1* падати; *dhruvam* — acc nsg (= adv), *dhruva* сигурнан.

Кључ: 1. Нека буде што има да буде. 2. Чији (је) новац, онога (су) и пријатељи. 3 Када је дух на миру, ко (је) богат (а) ко сиромашан? 4. Што се не да постићи вјежбом? 5. Човјек (је) роб новца, али роб (није) нечији новац. 6. У невољама шта (бива) по очају? у срећи шта по одушевљењу? 7. Људи у свему маленим напором желе до великог новца. 8. Ко какво сјеме сије, тај такав плод и бере. 9. Што се кому мили, то му (је и) лијепо! 10. Управо (је) то срећа богатства, што до доброг човјека не долази. 11. Ко за другог јаму прави, тај без сумње у њу (сам) пада.

Према A. F. STENZLER *Elementarbuch der Sanskrit-Sprache*, 1915[9], §§ 326–332.

(Предавач се не слаже са ‘наравоученијем’ неких вјежби.)

РИЈЕЧИ

abhi-nand – радовати се
abhyāsa – вјежба
adya – данас, сада
adhika – већи од
alpa – мален
amṛta – небо
ananta – бесконачан
anāyaka – без вође
anta – крај
aṅga – тијело, уд
apaṇḍita – неук
api – такође
apriya – непријатно
ardha – половица
artha – новац
arthavat – богат
arthin – који жели
asaṃtoṣa – незадовољство
aśubha – слаб, лош
aśva – коњ
avaṭa – јама
avidvas – онај који не зна
auṣadha – лијек
ādityavat – као сунце
ā-kāṅgh – стремити ка
ākiṃcanya – сиромаштво
āpad – невоља
ārya – племенит
ā-śri – долазити ка
ātman – душа
āyus – живот
bahula – многи
bala – снага
balavat – моћан, силан
balīyas – јачи
bandhu – друг, пријатељ
bāhu – рука
bīja – сјеме
brahman – свештеник
brahmavid – филозоф
bhaj – поштовати
bhaṅgura – пролазан
bhartṛ – муж
bhavin – што има да буде
bhāgya – срећа
bhāratī – богиња учености
bhāryā – супруга, жена
bheṣaja – лијек
bhiṣaj – љекар
bhojana – храна
bhṛtaka – слуга
bhū – постати, бивати
bhūpa – краљ
bhūṣaṇa – украс
bhūta – створење
ca – и
cala – пролазан
citta – мисао
dadura – жаба
daiva – субдина
daivata – божанство
daridra – сиромашан
dāna – дарежљивост
dāra – жена
dāsa – роб
deva – бог
devatābhakta – предан богу
diṣṭa – субдина
doṣa – грех, грешка
duhitṛ – кћерка
duḥkha – бол, болан
duḥsparśa – тешко додирљив
durgrahya – тешко ухватљив
durlabha – тешко досежан, риједак
duṣkara – тешко изведиво
dvijāti – свештеник
dhana – богатство
dhanavat – богат
dhanin – богаташ
dharma – правда, закон
dhruva – сигуран
eka – један, једини
eva – управо
gadya – проза
gai – пјевати
gardabha – магаре
garīyas – важнији
gatāyuṣas – мртав
gati – корак
grāhya – што треба прхватити
guṇa – врлина, одлика
guru – учитељ
hata – уништен
hiṃsā – насиље
hiraṇya – злато
hīna – који је без чега
hṛ – однијети, уништавати, красти
hṛdaya – срце
iva – попут, као
īrṣyā – љубомора

jaya — побједа
jala — вода
jalaukas — пијавица
janman — рођење
jarā – старост
jāta — рођен
jīvita – живот
jyeṣṭa — старији син
ka — ко
kanīyas — млађи син
kapota — голуб
kartṛ — који прави
kaścit — неко
kavi – пјесник
kāla — вријеме
kālahāraḥ — губитак времена
kāraṇa — узрок
kārya — ствар, посао, прилика
kleśa — бол
kriyā — дјело
kṛpaṇa – несрећа
kṛśa — мршав
kṣamā — стрпљење
kṣatriya – ратник
khara — магаре
labh — досегнути, добити, наћи
lag — пријањати
lakṣmī – срећа
lobha — похлепа
loka — свијет
mahat — велик
mahīyas — већи
manas — дух
mantrin — савјетник
manuṣya — мушкарац, човјек
maraṇa – смрт
mati — мисао
mauna – ћутање
mayūra — паун
mātṛ — мајка
mitabhāṣin — ћутљив
mitra — пријатељ
mṛta — мртав
mṛtyu — смрт
mūla – коријен
mūrkha – будала
na — не
nareśvara – краљ
nāma – заиста
nārī – жена
nidhāna — благ
nikaṣa – камен кушње
nirveśa – plata
nirvicāra – неразуман
nisarga – природа
nṛ – човјек
pac – дозрети
padastha — који је на високом положају
paṇḍita – мудар, лукав
para — највећи
parārtham — за другог
parituṣṭa — задовољан
paśu – стока
pat — падати
pāṇi — рука
pāpa — зао, зло
peya — пиће
phala — плод
piśācikā – враг
pitṛ – отац
prabhu — господар
pradhāna — најбољи
prajā – потомство, слуге
prakopa – гњев
prakṛati — природа
prati — крај, према
prat(i)-īkṣ – радовати се
pratīkāra – osveta
pratikriyā — наплата, одмазда
prāyaḥ — обично, углавном
prāṇa – дах, pl живот
prāyeṇa — обично
punaḥ — пак, с друге стране
puruṣa — човјек
puṣṭa — угојен
putra – син
phala — плод
rājan — краљ
rājya — власт
ripu — непријатељ
rogin — болесник
ruc — свиђати се
rūpa – љепота
sa / ta — тај
sadā — увијек
sainya — војска
sajjana — добар човјек
samāja — друштво
samāna – једнак
samudra – море
saṃ-hṛ – уништавати
saṃpatti – срећа
saṃtoṣa — задовољство
sarva — сав, сваки

sarvataḥ — од свега
sarvavid — свезнајући
sāntva – помирење
snigdha — муж
strī – жена
sudhī — мудрац
suhṛd — пријатељ
sukha — угода, угодан
sulabha — лако достижан
sundara — лијеп
suta — снн
svalpa — кратак
svarga — небо
śakra – моћан (о Индри)
śaraṇa — уточиште
śatru – непријатељ
śānti – мир
śāstra — наука
śikṣita – подучен
śikhin — ватра
śobhana – лијеп
śobhā — љепота
śrama – напор
śrī – срећа
śrīdevī — богиња среће
śrotṛ – слушалац
śūra — јунак
śvaḥ — сутра
takra – (жртва) млаћеница
tap — сијати, изгарати
tapasvin — испосник, покорник
taruṇī – млада жена
tatra — ондје
tathā – како
tṛṇa — трава
tṛpta – сит
tu — а, али
tvarita – брз
tyaj – оставити
tyāga — одрицање
tyāgavat — дарежљив
udaka – (жртва) ливаница
upadeśa – подучавање
utpādin — што бива
vad – казати
vahni – ватра
vaidya — љекар
vaira — непријатељство
vaktṛ – приповједач, говорник
vallama — мио
vap — сијати
varam — боље
vāc — ријеч
vācya – што треба рећи
vāyu — ваздух
veśyā — курва
vibhūṣaṇa — украс
vidyā – знање
vidyut — гром
vidvas — мудар
vi-dyut — сијевати, ударати (о грому)
vidhyā — знање
vinā – без
vipatti – несрећа
vismaya — одушевљење
viśeṣataḥ — нарочито
viṣāda — очај
vitta — богатство
vittavat — богат
viṣa – отров
vṛddha – стар
vṛkṣa – дрво
vṛṣṭi – киша
vṛtta – добро понашање
vṛthā – узалуд
ya — који
yatna — напор
yathā – како, као
yatra — гдје
yoṣit — супруга, жена

Вјежба 8. **१।** नदी कुलानि रुजति ॥ **२।** रजः किरति मारुतः ॥ **३।** पश्य कोऽहम् ॥ **४।** सर्वो मन्यते लोक आत्मानं बुद्धिमत्तरम् ॥ **५।** दिवा पश्यति नोलूकः काको नक्तं न पश्यति ॥ **६।** अन्तकाले भूतानि मुह्यन्तीति पुराश्रुतिः ॥ **७।** दैवमेव परं मन्ये पौरुषं तुनिरर्थकम् ॥ **८।** एको न गच्छेदध्वानम् ॥ **९।** नीचाः कलहमिच्छन्ति ॥ **१०।** निर्दोषो नैव जायते ॥ **११।** नीचैर्गच्छत्युपरि च दशा ॥ **१२।** विद्यया सार्धं म्रियेत न विद्यामूषरे वपेत् ॥ **१३।** नैष स्थाणोरपराधो यदेनमन्धो न पश्यति ॥ **१४।** यावन्न विन्दते जायां तावदर्धो भवेत्पुमान् ॥ **१५।** चलत्येकेन पादेन तिष्ठत्येकेन बुद्धिमान् ॥ **१६।** चिरकालं पोषितोऽपि दशत्येव भुंजगमः ॥ **१७।** अनारतं प्रतिदेशं प्रतिदिशं जले स्थले । जायन्ते च म्रियन्ते च बुद्बुदा इव वारिणि॥

Транскрипција (*saṃhita*): 1. *nadī kulāni rujati*. 2. *rajaḥ kirati mārutaḥ*. 3. *paśya ko 'ham*. 4. *sarvo manyate loka ātmānaṃ buddhimattaram*. 5. *divā paśyati nolūkaḥ kāko naktaṃ na paśyati*. 6. *antakāle bhūtāni muhyantīti purāśrutiḥ*. 7. *daivameva paraṃ manye pauruṣaṃ tunirarthakam*. 8. *eko na gacchedadhvānam*. 9. *nīcāḥ kalahamicchanti*. 10. *nirdoṣo naiva jāyate*. 11. *nīcairgacchatyupari ca daśā*. 12. *vidyayā sārdhaṃ mriyeta na vidyāmūṣare vapet*. 13. *naiṣa sthāṇoraparādho yadenamandho na paśyati*. 14. *yāvanna vindate jāyāṃ tāvadardho bhavetpumān*. 15. *calatyekena pādena tiṣṭhatyekena buddhimān*. 16. *cirakālaṃ poṣito 'pi daśatyeva bhuṃjagamaḥ*. 17. *anārataṃ pratideśaṃ pratidiśaṃ jale sthale / jāyante ca mriyante ca budbudā iva vāriṇi*.

Транскрипција (*pada*): 1. *nadī kulāni rujati*. 2. *rajaḥ kirati mārutaḥ*. 3. *paśya kaḥ aham*. 4. *sarvaḥ manyate loke ātmānam buddhimattaram*. 5. *divā paśyati na ulūkaḥ kākaḥ naktam na paśyati*. 6. *antakāle bhūtāni muhyanti iti purāśrutiḥ*. 7. *daivam eva param manye pauruṣam tu nirarthakam*. 8. *ekaḥ na gacchet adhvānam*. 9. *nīcāḥ kalaham icchanti*. 10. *nirdoṣaḥ na eva jāyate*. 11. *nīcaiḥ gacchati upari ca daśā*. 12. *vidyayā sārdham mriyeta na vidyāmūṣare vapet*. 13. *na eṣa sthāṇoḥ aparādhaḥ yad enam andhaḥ na paśyati*. 14. *yāvat na vindate jāyām tāvat ardho bhavet pumān*. 15. *calati ekena pādena tiṣṭhati ekena buddhimān*. 16. *cirakālam poṣitaḥ api daśati eva bhuṃjagamaḥ*. 17. *anāratam pratideśam pratidiśaṃ jale sthale / jāyante ca mriyante ca budbudāḥ iva vāriṇi*.

Граматичка анализа: 1. *nadī* — nom fsg, *nadī* ријека; *kulāni* — acc npl, *kula* породица; *rujati* — 3sg ind praes act, *ruj 6* уништавати. 2. *rajaḥ* — nom nsg, *rajas* прашина; *kirati* — 3sg ind praes act, *kṝ 6* распршити; *mārutaḥ* — acc mpl, *mārut* вјетар. 3. *paśya* — 2sg ipv praes *act*, *paś 4* гледати, видјети; *kaḥ* — nom msg, *ka* ко; *aham* — nom, *aham* ја. 4. *sarvaḥ* — nom msg, *sarva* сав, сваки; *manyate* — 3sg ind praes med, *man 4* мислити, поштовати; *lokaḥ* — nom msg, *loka* свијет; *ātmānam* — acc msg, *ātman* душа; *buddhimattaram* — acc msg grad comp, *buddhimat* паметан. 5. *divā* — adv, *divā* по дану; *paśyati* — 3sg ind praes act, *paś 4* гледати, видјети; *na* — pcl, *na* не; *ulūkaḥ* — nom msg, *uluka* сова; *kākaḥ* — nom msg, *kāka* врана; *naktam* — adv, *naktam* по ноћи; *na* — pcl, *na* не; *paśyati* — 3sg ind praes act, *paś* 4 гледати, видјети. 6. *antakāle* — loc msg, *antakāla* самрт; *bhūtāni* — acc npl, *bhūta* створење; *muhyanti* —3pl ind praes act, *muh 4* борити се; *iti* — pcl, *iti* овако, тако *(sc.* каже); *purāśrutiḥ*— nom fsg, *purāśruti* стара пословица. 7. *daivam* — acc nsg, *daiva* судбина; *eva* — adv, *eva* управо; *param* — acc nsg, *para* највиши, други; *manye* — 1sg ind praes med, *man 4* мислити; *pauruṣam* — acc nsg, *pauruṣa* јуначко дјело; *tu* — pcl, *tu* али; *nirarthakam* — acc nsg, *nirarthaka* непотребан. 8. *ekaḥ* — nom msg, *eka* један, сам; *na* — pcl, *na* не; *gacchet* — 3sg opt praes act, *gam 1* ићи; *adhvānam* — acc msg, *adhvan* пут. 9. *nīcāḥ* — nom mpl, *nīca* низак, прост; *kalaham* — acc nsg, *kalaha* свађа; *icchanti* — 3pl ind praes act, *iṣ 6* жељети. 10. *nirdoṣaḥ* — nom sg, *nirdoṣa* безгрешан; *na* — pcl, *na* не; *eva* — pcl, *eva* управо; *jāyate* — 3sg ind praes med, *jan 4* родити се. 11. *nīcaiḥ* — int npl, *nīca* низак, прост; *gacchati* — 3sg ind praes act, *gam 1* ићи; *upari* — adv, *upari* изнад; *ca* — conj, *ca* и; *daśā* — nom fsg, *daśā* судбна људи. 12. *vidyayā* — int fsg, *vidyā* знање; *sārdham* — praep + int, *sārdham* заједно са; *mriyeta* — 2pl opt praes mp, *mṛ 6* умирати; *na* — pcl, *na* не; *vidyām* — acc fsg, *vidyā* знање; *ūṣare* — loc nsg, *ūṣara* неплодно тло; *vapet* — 3sg opt praes act, *vap 1* сијати. 13. *na* — pcl, *na* не; *eṣa* — nom msg, *eṣa* тај; *sthāṇoḥ* — gen msg, *sthāṇu* стуб; *aparādhaḥ* — nom msg, *aparādhaḥ* кривица; *yad* — conj, *yad* ако, да, онда; *enam* — acc msg, *ena* онај; *andhaḥ* —; nom msg, *andha* слијепац; *na* — pcl, *na* не; *paśyati* — 3sg ind praes act, *paś 4* гледати, видјети. 14. *yāvat* — conj, *yāvat* докле; *na* — pcl, *na* не; *vindate* — 3sg ind praes med, *vid 6* наћи; *jāyām* — acc fsg, *jāyā* жена; *tāvat* — conj, *tāvat* дотле; *ardhaḥ* — nom msg, *ardha* половичан; *bhavet* — 3sg opt praes act, *bhū 1* постати, бивати; *pumān* — nom msg, *puṃs* мушкарац. 15. *calati* — 3sg ind praes act, *cal 1* мицати, кретати се; *ekena* — int msg, *eka* један; *pādena* — int msg, *pāda* нога; *tiṣṭhati* — 3sg ind praes act, *sthā 1* стајати; *ekena* — int msg, *eka* један; *buddhimān* — nom msg, *buddhimat* паметан. 16. *cirakālam* — acc nsg, *cirakāla* дуго вријеме; *poṣitaḥ* — nom msg, *poṣita* гајен; *api* — conj, *api* такође;

daśati — 3sg ind praes act, *daṃś* гристи; *eva* — pcl, *eva* управо; *bhuṃjagamaḥ* — nom msg, *bhuṃjagama* змија. 17. *anāratam* — adv, *anāratam* без престанка; *pratitideśam* — adv, *pratideśam* у свим земљама; *pratidiśam* — adv, *pratidiśam* у свим крајевима; *jale* — loc nsg, *jala* вода; *sthale* — loc nsg, *sthala* земља, копно; *jāyante* — 3pl ind praes med, *jan 4* родити се; *ca* — conj, *ca* и; *mriyante* — 3pl ind praes mp, *mṛ 6* умирати; *ca* — conj, *ca* и; *budbudāḥ* — nom mpl, *budbuda* мјехурић; *iva* — adv, *iva* попут, као; *vāriṇi* — loc nsg, *vāri* вода.

Кључ: 1. Ријека уништава породице. 2. Прашина се распрши по вјетровима. 3. Гледај ко (сам) ја. 4. Свако мисли да је, на свијету, душа веома разумна. 5. Сова не види по дану, врана не види по ноћи. 6. Стара пословица овако (каже), да се створења на самрти боре. 7. Мислим да је јуначко дјело највиша субдина, мада не и потребна. 8. Нека не иде сам на пут! 9. Прости (људи) желе свађу. 10. Безгрешан (човјек) не рађа се. 11. Судбина људи иде ниским и високим (путевима). 12.Умријећете зајено са знањем; нека се знање не сије на неплодно тло. 13. Није стуб крив што га слијепац не види. 14. Докле не нађе за се жену, дотле је мушкарац непотпун. 15. Паметан (човјек) једном се ногом креће, другом стоји. 16. И гајена змија дуго времена гризе. 17. Без престанка, у свим земљама, у свим крајевима, у води, на земљи, (људи) се и рађају и умиру, попут мјехурића у води.

ВЈЕЖБА 9. **१।** श्येनः कपोतानत्तीति स्थितिरेषा सनातनी ॥ **२।** गच्छ गच्छसि चेत्कन्त पन्थानः सन्तु ते शिवाः ॥ **३।** त्यजत मानमलं बत विग्रहैर्न पुनरेति गतं चतुरं वयः ॥ **४।** नासौ धर्मो यत्र नो सत्यमस्ति ॥ **५।** सद्भिरेव सहासीत ॥ **६।** धन्यास्ते पृथिवीपालाः सुखं ये निशि शेरते ॥ **७।** गुणो गुणं वेत्ति न वेत्ति निर्गुणः ॥ **८।** अरक्षितारं राजानं घ्नन्ति दोषाः ॥ **९।** कूपस्तृषां हन्ति सततं न तु वारिधिः ॥ **१०।** देशमाख्याति भाषणम् ॥ **११।** खण्डितः पण्डितः स्यात्॥ **१२।** गतोऽस्तमर्को भातीन्दुर्यान्ति वासाय पक्षिणः ॥ **१३।** कमले कमला शेते हरं शेते हिमालये । क्षीराब्धौ च हरिः शेते मन्ये मत्कुणशङ्कया ॥ **१४।** उद्यन्तु शतमादित्या उद्यन्तु शतमिन्दवः । न विना विदुषाः वकौर्नश्यत्याभ्यन्तरं तमः ॥

Транскрипција (*saṃhita*): 1. *śyenaḥ kapotānattīti sthitireṣā sanātanī*. 2. *gaccha gacchasi cetkanta panthānaḥ santu te śivāḥ*. 3. *tyajata mānamalaṃ bata vigrahairna punareti gataṃ caturaṃ vayaḥ*. 4. *nāsau dharmo yatra no satyamasti*. 5. *sadbhireva sahāsīta*. 6. *dhanyāste pṛthivīpālāḥ sukhaṃ ye niśi śerate*. 7. *guṇo guṇaṃ vetti na vetti nirguṇaḥ*. 8. *arakṣitāraṃ rājānaṃ ghnanti doṣāḥ*. 9. *kūpastṛṣāṃ hanti satataṃ na tu vāridhiḥ*. 10. *deśamākhyāti bhāṣaṇam*. 11. *khaṇḍitaḥ paṇḍitaḥ syāt*. 12. *gato 'stamarko bhātīnduryānti vāsāya pakṣiṇaḥ*. 13. *kamale kamalā śete haraṃ śete himālaye / kṣīrābdhau ca hariḥ śete manye matkuṇaśaṅkayā*. 14. *udyantu śatamādityā udyantu śatamindavaḥ na vinā viduṣāḥ vakaurnaśyatyābhyantaraṃ tamaḥ*.

Транскрипција (*pada*): 1. *śyenaḥ kapotān atti iti sthitiḥ eṣā sanātanī*. 2. *gaccha gacchasi ced kānta panthānaḥ santu te śivāḥ*. 3. *tyajata mānam alam bata vigrahaiḥ na punar eti gatam caturam vayaḥ*. 4. *na asau dharmaḥ yatra no satyam asti*. 5. *sadbhiḥ eva saha āsīta*. 6. *dhanyāḥ te pṛthivīpālāḥ sukham ye niśi śerate*. 7. *guṇaḥ guṇam vetti na vetti nirguṇaḥ*. 8. *arakṣitāram rājānam ghnanti doṣāḥ*. 9. *kūpastṛṣām hanti satatam na tu vāridhiḥ*. 10. *deśam ākhyāti bhāṣaṇam*. 11. *khaṇḍitaḥ paṇḍitaḥ syāt*. 12. *gataḥ astam arkaḥ bhāti induḥ yānti vāsāya pakṣiṇaḥ*. 13. *kamale kamalā śete haraḥ śete himālaye / kṣīrābdhau ca hariḥ śete manye matkuṇaśaṅkayā*. 14. *udyantu śatam ādityāḥ udyantu śatam indavaḥ na vinā viduṣām vākyaiḥ naśyati ābhyantaram tamaḥ*.

Граматичка анализа: 1. *śyenaḥ* — nom msg, *śyena* соко; *kapotān* — acc mpl, *kapota* голуб; *atti* —3sg ind praes act, *ad 2* јести; *iti* — pcl, *iti* овако, тако (*sc.* каже); *sthitiḥ* —nom fsg, *sthiti* правило; *eṣā* — nom fsg, *eṣa* таj; *sanātanī* — nom fsg, *sanātana* постојан. 2. *gaccha* — 2sg ipv praes act, *gam 1* ићи; *gacchasi* — 2sg ind praes act, *gam 1* ићи; *ced* — conj, *ced* ако; *kānta* — voc msg, *kānta* вољени, драги; *panthānaḥ* — nom mpl, *path* пут; *santu* — 3pl ipv praes act, *as 2* бити; *te* — dat, *tvam* ти; *śivāḥ* — nom mpl, *śiva* срећан. 3. *tyajata* — 2pl ipv praes act, *tyaj 1* оставити, манити се; *mānam* — acc msg, *māna* мржња; *alam* — nom nsg, *ala* достатан; *bata* — interj, *bata* ах; *vigrahaiḥ* — int mpl, *vigraha* свађа; *na* — pcl, *na* не; *punar* — adv, *punar* опет; *eti* — 3sg ind praes act, *i 2* ићи; *gatam* —nom nsg pt pf pass, *gam 1* ићи, проћи (прошао); *caturam* — nom nsg, *catura* пријатан; *vayaḥ* — nom nsg, *vayas* животно, младеначко доба. 4. *na* — pcl, *na* не; *asau* — loc msg, *asu* живот; *dharmaḥ* — nom msg, *dharma* закон, правда; *yatra* — adv, *yatra* гдје; *no* — pcl, *no* не; *satyam* — nom nsg, *satya* истина; *asti* — 3sg ind praes act, *as 2* бити. 5. *sadbhiḥ* — int mpl pt praes act, *as 2* бити (бивстујући; добар, честит); *eva* — pcl, *eva* управо; *saha* — postp + int, *saha* са; *āsīta* — 3sg opt praes med, *ās 2* сједјети. 6. *dhanyāḥ* — nom mpl, *dhanya* срећан; *te* — nom mpl, *ta* таj; *pṛthivīpālāḥ* — nom mpl, *pṛthivīpāla* краљ; *sukham* — adv, *sukha* угодан; *ye* — nom mpl, *ya* који; *niśi* — loc fsg, *niś* ноћ; *śerate* — 3pl ind praes med, *śī 2*

лежати, спавати. 7. *guṇaḥ* — nom msg, *guṇa* врлина; *guṇam* — acc msg, *guṇa* врлина; *vetti* — 3sg ind praes act, *vid 2* знати, познавати; *na* — pcl, *na* не; *vetti* — 3sg ind praes act, *vid 2* знати, познавати; *nirguṇaḥ* — nom msg, *nirguṇa* ко је без врлине. 8. *arakṣitāram* — acc msg, *arakṣitṛ* без страже; *rājānam* —acc msg, *rājan* краљ; *ghnanti* — 3pl ind praes act, *han 2* убити; *doṣāḥ* — nom mpl, *doṣa* грех, погрешка. 9. *kūpaḥ* — nom msg, *kūpa* извор, извор-вода; *tṛṣām* — acc fsg, *tṛṣā* жеђ; *hanti* — 3sg ind praes act, *han 2* убити; *satatam* — adv, *satatam* увијек; *na* — pcl, *na* не; *tu* — pcl, *tu* али; *vāridhiḥ* — nom msg, *vāridhi* море. 10. *deśam* — acc msg, *deśa* земља, отаџбина; *ākhyāti* — 3sg ind prae act, *ā-khyā 2* казати; *bhāṣaṇam* — acc nsg, *bhāṣaṇa* говор, језик. 11. *khaṇḍitaḥ* — nom msg, *khaṇḍita* преварен; *paṇḍitaḥ* — nom msg, *paṇḍita* паметан; *syāt* — 3sg opt praes act, *as 2* бити. 12. *gataḥ* — nom msg pt pf pass, *astam gam 1* заћи; *arkaḥ* —nom msg, *arka* Сунце; *bhāti* — 3sg ind praes act, *bhā 2* сијати; *induḥ* — nom msg, *indu* Мјесец; *yānti* — 3pl ind praes act, *yā 2* ићи, поћи; *vāsāya* — dat nsg, *vasa* починак; *pakṣiṇaḥ* — nom mpl, *pakṣin* птица. 13. *kamale* — loc msg, *kamala* лотос; *kamalā* — nom fsg, *kamalā* Камала (Лакшми); *śete* — 3sg ind praes act, *śī 2* лежати, спавати; *haraḥ* — nom msg, *hara* Хара (Шива); *śete* — 3sg ind praes act, *śī 2* лежати, спавати; *himālaye* — loc msg, *himālaya* Хималаји; *kṣīrābdhau* — loc msg, *kṣīrābdhi* Океан млијека; *ca* — conj, *ca* и; *hariḥ* —nom msg, *hari* Хари (Вишну); *śete* — 3sg ind praes act, *śī 2* лежати, спавати; *manye* — 1sg ind praes med, *man 4* мислити; *matkuṇaśaṅkayā* — loc fsg, *matkuṇaśaṅkā* страх од стјенице (буве). 14. *udyantu* — 3pl ipv praes act, *ud-i 2* уздићи; *śatam* — num card, *śatam* сто(тина); *ādityāḥ* —nom mpl, *āditya* Сунце; *udyantu* — 3pl ipv praes act, *ud-i 2* уздићи; *śatam* — num card, *śatam* сто(тина); *indavaḥ* — nom mpl, *indu* Мјесец; *na* — pcl, *na* не; *vinā* — praep + int, *vinā* без; *viduṣāṃ* — gen mpl pt pf act, *vid 2* знати, познавати; *vākyaiḥ* — int npl, *vākya* говор, ријеч; *naśyati* — 3sg ind praes act, *naś 4* нестати; *ābhyantaram* — nom nsg, *ābhyantara* унутарњи; *tamaḥ* — nom nsg, *tama* тама.

Кључ: 1. Соко једе голубове, тако (каже) оно постојано правило. 2. *И*ди ако идеш, драги; нека ти путеви буду срећни![1] 3. Маните се мржње, доста је — ах! — било свађе![2] Прохујало, пријатно доба младеначко не враћа се. 4. У жиоту нема правде (ондје) гдје није истина. 5. Нека сједи само са добрим људима. 6. Срећни (су) они краљеви који по ноћи угодно спавају. 7. Врлина познаје врлину, не потнаје (је) ко је без врлине. 8. Краља без страже убијају погрешке. 9. Жеђ гаси извор-вода, али нипошто и море. 10. Каже да је отаџбина језик. 11. преварен (човјек) нека буде паметан (паметнији)! 12. Сунце је зашло, Мјесец сија, птице иду на починак.[3] 13. Камала (Лакшми) лежи на лотосу, Хара (Шива) лежи на Хималајима, а Хари (Вишну) лежи у Океану млијека; мислим, због страха од стјенице. 14. Нека дигне се (= Може се дигнути) стотину Сунаца, нека дигне се (= може се дићи) стотину Мјесеца; унутарња тама неће нестати без ријèчӣ мудрих.

Вјежба 10. **१।** राज्ञो बिभ्यति लोका राजानः पुनर्वैरिभ्यः ॥ **२।** शतं दद्यान्न विवदेत् ॥ **३।** न तत्परस्य संदध्यात्प्रतिकूलं यदात्मनः ॥ **४।** अण्डानि बिभ्रति स्वानि न भिन्दन्ति पिपीलिकाः ॥ **५।** यत्स्वाधीनं यदपि सुलभं तेन तुष्टिं विधेहि ॥ **६।** नीचो वदति न कुरुते न वदति सुजनः करीत्येव ॥ **७।** श्वः कार्यमद्य कुर्वीत ॥ **८।** पूर्वे वयसि तत्कुर्याद्येन वृद्धः सुखं वसेत् ॥ **९।** न हिंस्यात्सर्वभूतानि ॥ **१०।** यदोजसा न लभते क्षत्रियो न तदश्नुते ॥ **११।** बलिनी बलिनः स्निह्यन्त्यबलं तु निगृह्णते ॥ **१२।** ते धन्या ये न शृण्वन्ति दीनाः प्रण्यिनां गिरः ॥ **१३।** स्वकोयाम्भुञ्जते फणाधराः ॥ **१४।** यद्यदाचरति श्रेष्ठस्तत्तदेवेतरो जनः । स यत्प्रमाणं कुरुते लोकस्तदनुवर्तते ॥ **१५।** अतिथिर्बालकश्चैव स्त्रीजनो नृपतिस्तथा । एते वित्तं न जानन्ति जामाता चैव पञ्चमः ॥ **१६।** जानाते यन्न चन्द्रार्कौ जानते यन्न योगिनः । जानीते यन्न भर्गोऽपि तज्जानाति कविः स्वयम् ॥

Транскрипција (*saṃhita*): 1. *rājño bibhyati lokā rājānaḥ punarvairibhyaḥ*. 2. *śataṃ dadyānna vivadet*. 3. *na tatparasya saṃdadhyātpratikūlaṃ yadātmanaḥ*. 4. *aṇḍāni bibhrati svāni na bhindanti pipīlikāḥ*. 5. *yatsvādhīnaṃ yadapi sulabhaṃ tena tuṣṭiṃ vidhehi*. 6. *nīco vadati na kurute na vadati sujanaḥ karītyeva*. 7. *śvaḥ kāryamadya kurvīta*. 8. *pūrve vayasi tatkuryādyena vṛddhaḥ sukhaṃ vaset*. 9. *na hiṃsyātsarvabhūtāni*. 10. *yadojasā na labhate kṣatriyo na tadaśnute*. 11. *balinī balinaḥ snihyantyabalaṃ tu nigṛhṇate*. 12. *te dhanyā ye na śṛṇvanti dīnāḥ praṇyināṃ giraḥ*. 13. *svakoyāmbhuñjate*

[1] Растанак од вољеног.
[2] Упозорење младим женама.
[3] Сутон.

phaṇādharāḥ. 14. *yadyadācarati śreṣthastattadevetaro janaḥ / sa yatpramāṇaṃ kurute lokastadanuvartate*. 15. *atithirbālakaścaiva strījano nṛpatistathā / ete vittaṃ na jānanti jāmātā caiva pañcamaḥ*. 16. *jānāte yanna candrārkau jānate yanna yoginaḥ jānīte yanna bhargo 'pi tajjānāti kaviḥ svayam*.

Транскрипција (*pada*): 1. *rājñaḥ bibhyati lokāḥ rājānaḥ punar vairibhyaḥ*. 2. *śatam dadyāt na vivadet*. 3. *na tat parasya saṃdadhyāt pratikūlam yat ātmanaḥ*. 4. *aṇḍāni bibhrati svāni na bhindanti pipīlikāḥ*. 5. *yat svādhīnam yat api sulabhaṃ tena tuṣṭiṃ vidhehi*. 6. *nīcaḥ vadati na kurute na vadati sujanaḥ karīti eva*. 7. *śvas kāryam adya kurvīta*. 8. *pūrve vayasi tat kuryāt yena vṛddhaḥ sukham vaset*. 9. *na hiṃsyāt sarvabhūtāni*. 10. *yat ojasā na labhate kṣatriyaḥ na tat aśnute*. 11. *balinaḥ balinaḥ snihyanti abalam tu nigṛhṇate*. 12. *te dhanyāḥ ye na śṛṇvanti dīnāḥ praṇyināṃ giraḥ*. 13. *svakoyān bhuñjate phaṇādharāḥ*. 14. *yadyad ācarati śreṣthas tattat eva itaraḥ janaḥ / sa yat pramāṇam kurute lokaḥ tad anuvartate*. 15. *atithiḥ bālakaḥ ca eva strījanaḥ nṛpatiḥ tathā / ete vittam na jānanti jāmātā ca eva pañcamaḥ*. 16. *jānāte yat na candrārkau jānate yat na yoginaḥ jānīte yat na bhargaḥ api tat jānāti kaviḥ svayam*.

Граматичка анализа: 1. *rājñaḥ* — abl msg, *rājan* краљ; *bibhyati* — 3pl ind praes act, *bhī 3* плашити се; *lokāḥ* — nom mpl, *loka* свијет, pl људи; *rājānaḥ* — nom mpl, *rājan*, краљ; *punar* — adv, *punar* опет; *vairibhyaḥ* — abl mpl, *vairin* непријатељ. 2. *śatam* — acc nsg, *śata* сто(тина); *dadyāt* — 3sg opt praes act, *dā 3* дати; *na* — pcl, *na* не; *vivadet* — 3sg opt praes act, *vi-vad 1* свађати се. 3. *na* — pcl, *na* не; *tat* — acc nsg, *ta* тај; *parasya* — gen msg, *para* најбољи, други; *saṃdadhyāt* — 3sg ind opt act, *sam-dhā* (+ gen) додати; *pratikūlaṃ* — nom nsg, *pratikūla* (+ gen) непријатан; *yat* — nom nsg, *ya* који; *ātmanaḥ* — gen msg, *ātman* душа, себе. 4. *aṇḍani* — acc npl, *aṇḍa* јаје; *bibhrati* — 3pl ind praes act, *bhṛ* 3 носити, бринути се за; *svāni* — acc npl, *sva* свој; *na* — pcl, *na* не; *bhindanti* — 3pl ind praes act, *bhid* 7 ломити; *pipīlikāḥ* —nom fpl, *pipīlikā* мрав. 5. *yat* — nom nsg, *ya* који; *svādhīnam* — nom nsg, *svādhīna* свој (твој) властити; *yat* — nom nsg, *ya* који; *api* — conj, *api* такође; *sulabham* — nom nsg, *sulabha* лако достижан; *tena* — int nsg, *ta* тај; *tuṣṭiṃ* — acc fsg, *tuṣṭi* задовољство; *vidhehi* — 2sg ipv praes act, *vi-dhā* (*sc. tuṣṭiṃ*, + int) задовољити се. 6. *nīcaḥ* — nom msg, *nīca* низак, прост; *vadati* — 3sg ind praes act, *vad 1* говорити; *na* — pcl, *na* не; *kurute* — 3sg ind praes mp, *kṛ 8* чинити, радити; *na* — pcl, *na* не; *vadati* — 3sg ind praes act, *vad 1* говорити; *sujanaḥ* — nom msg, *sujana* добар човјек; *karīti* — 3sg ind praes act, *kṛ 3* чинити, радити; *eva* — pcl, *eva* управо. 7. *śvas* — adv, *śvas* сутра; *kāryam* — acc nsg, *kārya* ствар, прилика, посао, нужност; *adya* — adv, *adya* данас; *kurvīta* — 3sg opt praes med, *kṛ 8* учинити, урадити. 8. *pūrve* — loc nsg, *pūrva* ранији, пријашњи; *vayasi* — loc nsg, *vayas* животно, младеначко доба; *tat* — acc nsg, *ta* тај; *kuryāt* — 3sg opt praes act, *kṛ 8* чинити, радити; *yena* — int nsg, *ya* који; *vṛddhaḥ* — nom msg, *vṛddha* старац; *sukham* — acc nsg, *sukha* угода; *vaset* — 3sg opt praes act, *vas 1* становати, живјети. 9. *na* — pcl, *na* не; *hiṃsyāt* — 3sg opt praes act, *hiṃs 7* повредити; *sarvabhūtāni* — acc npl, *sarvabhūta* сва створења. 10. *yat* — acc nsg, *ya* који; *ojasā* — int nsg, *ojas* снага; *na* — pcl, *na* не; *labhate* — 3sg ind praes mp, *labh 1* досегнути, добити, наћи; *kṣatriyaḥ* — nom msg, *kṣatriya* ратник; *na* — pcl, *na* не; *tat* — acc nsg, *ta* тај; *aśnute* — 3sg ind praes mp, *aś 5* постићи. 11. *balinaḥ* — nom mpl, *balin* јак; *balinaḥ* — gen msg, *balin* јак; *snihyanti* — 3pl ind praes act, *snih 5* (+ gen) вољети; *abalam* — acc msg, *abala* слаб; *tu* — pcl, *tu* а, али; *nigṛhṇate* — 3pl ind praes med, *ni-grah 9* казнити, бити. 12. *te* — nom mpl, *ta* тај; *dhanyāḥ* — nom mpl, *dhanya* срећан; *ye* — nom mpl, *ya* који; *na* — pcl, *na* не; *śṛṇvanti* — 3pl ind praes act, *śru 5* слушати; *dīnāḥ* — acc fpl, *dīna* тужан; *praṇyināṃ* — gen mpl, *praṇyin* вољен, вољена особа; *giraḥ* — acc fpl, *gir* ријеч. 13. *svakoyān* — acc mpl, *svakoya* свој, властити; *bhuñjate* — 3pl ind praes med, *bhuj 7* јести; *phaṇādharāḥ* — nom mpl, *phaṇāadhara* змија. 14. *yadyad* — acc nsg, *yadyat* што год; *ācarati* — 3sg ind praes act, *ā-car 1* обрадити, чинити; *śreṣthas* —nom msg, *śreṣtha* најбољи, изврстан; *tattat* — acc nsg, *tattat* све то; *eva* — pcl, *eva* управо; *itaraḥ* — nom msg, *itara* други; *janaḥ*— nom msg, *jana* човјек, особа, људи; *sa* — nom msg, *sa* тај; *yat* —acc nsg, *ya* који; *pramāṇaṃ* — acc nsg, *pramāṇa* одлука; *kurute* — 3sg ind praes med, *kṛ 8* чинити, радити; *lokaḥ* — nom msg, *loka* свијет, pl људи; *tad* — acc nsg, *ta* тај; *anuvartate* — 3sg ind praes med, *anu-vṛt 1* слиједити. 15. *atithiḥ* — nom msg, *atithi* гост; *bālakaḥ* — nom msg, *bālaka* дијете; *ca* — conj, *ca* и; *eva* — pcl, *eva* управо; *strījanaḥ* — nom msg, *strijana* женско; *nṛpatiḥ* — nom msg, *nṛpati* краљ; *tathā* — adv, *tathā* како; *ete* — nom, *eta* овај; *vittam* — acc nsg, *vitta* богатство; *na* — pcl, *na* не; *jānanti* — 3pl ind praes act, *jña 9* знати; *jāmātā* — nom msg, *jamatṛ* зет; *ca* — conj, *ca* и; *eva* — pcl, *eva* управо; *pañcamaḥ* — nom msg, *pañcama* пети. 16. *jānāte* — 3du ind praes med, *jña 9* знати; *yat* — acc nsg, *ya* који; *na* — pcl, *na* не; *candrārkau* — nom mdu, *candrārka* Сунце и Мјесец; *jānate* — 3pl ind praes med, *jña 9* знати; *yat* — acc nsg, *ya* који; *na* — pcl, *na* не; *yoginaḥ*— nom mpl, *yogin* јогин; *jānīte* — 3sg ind praes med, *jña 9* знати; *yat* — acc nsg, *ya* који; *na* — pcl, *na* не; *bhargaḥ* — nom msg, *bharga* Бхарга (Брахман); *api* — conj, *api* такође; *tat* — acc nsg, *ta* тај; *jānāti* — 3sg ind praes act, *jña 9* знати; *kaviḥ* — nom msg, *kavi* пјесник; *svayam* — adv, *svayam* само.

Кључ: 1. Људи се плаше краља, краљеви пак непријатеља. 2. Нека даде стотину; нека се не свађа. 3. Нека не даде другом оно што је њему самом непријатно. 4. Мрави се брину за своја јаја, не ломе (их). 5. Задовољи се оним што (је) твоје властито и лако достижно. 6. Прост (човјек) говори, не ради; добар човјек не говори (него) управо ради. 7. Сутрашњи посао нека се уради данас. 8. У младости нека (човјек) ради оно од чега ће као старац угодно живјети. 9. Нека не повреди ниједно створење. 10. Што се не досеже снагом, то ратник не постиже. 11. Јаки (људи) воле јака (човјека), а слаба бију. 12. Они (су) срећни који не слушају тужне ријечи вољених. 13. Змије једу своје (= друге змије). 14. Што год изврстан (човјек) ради, то и други људи (раде); што он као одлуку донесе, ти и свијет слиједи. 15. Гост и дијете, женско и краљ — они не знају за богатство; (не зна) ни пети зет. 16. Што не знају Сунце и Мјесец, што не знају јогинит, што не зна ни Бхарга (Брахман), то само пјесник знаде.

Вјежба 11. **१।** को जानीते कदा कस्य मृत्युकालो भविष्यति ॥ **२।** सेनापतौ यशो गन्त न तु योधान्कंथचन ॥ **३।** यावत्स्थास्यन्ति गिरयःसरितश्च महीतले । तावद्रामायणकथा लोकेषु प्रचरिष्यति ॥ **४।** यदि न प्रणयेद्राजा दण्डंदण्ड्येष्वतन्द्रितः । शूले मत्स्यानिवापक्ष्यन्दुर्बलान्बलवत्तरः ॥

Транскрипција (*saṃhita*): 1. *ko jānīte kadā kasya mṛtyukālo bhaviṣyati*. 2. *senāpatau yaśo gantā na tu yodhānkaṃthacana*. 3. *yāvatsthāsyanti girayaḥsaritaśca ma hītale / tāvadrāmāyaṇakathā lokeṣu pracariṣyati*. 4. *yadi na praṇayedrājā daṇḍaṃdaṇḍyeṣvatandritaḥ / śūle matsyānivāpakṣyandurbalānbalavattaraḥ*.

Транскрипција (*pada*): 1. *kaḥ jānīte kadā kasya mṛtyukālaḥ bhaviṣyati*. 2. *senāpatau yaśaḥ gantā na tu yodhān kaṃthacana*. 3. *yāvat sthāsyanti girayaḥ saritaḥ ca mahītale / tāvat rāmāyaṇakathā lokeṣu pracariṣyati*. 4. *yadi na praṇayet rājā daṇḍam daṇḍyeṣu atandritaḥ / śūle matsyān iva apakṣyat durbalān balavattaraḥ*.

Граматичка анализа: 1. *kaḥ* — nom msg, *ka* ко; *jānīte* — 3sg ind praes med, *jñā 9* знати; *kadā* — adv, *kadā* када; *kasya* — gen msg, *ka* ко; *mṛtyukālaḥ*— nom msg, *mṛtyukāla* смртни час; *bhaviṣyati*.— 3sg ind fut act, *bhā 1* постати, бивати. 2. *senāpatau* — loc msg, *senāpati* војсковођа; *yaśaḥ* — nom nsg, *yaśas* слава; *gantā* — 3sg fut pphr, *gam 1* ићи; *na* — pcl, *na* не; *tu* — pcl, *tu* али; *yodhān* — acc msg, *yodha* војник; *kaṃthacana* — adv, *kaṃthacana* (н)икако. 3. *yāvat* — adv, *yāvat* докле; *sthāsyanti* — 3pl ind fut act, *sthā 1* стајати; *girayaḥ* — nom mpl, *giri* брдо; *saritaḥ* — nom fpl, *sarita* ријека; *ca* — conj, *ca* и; *mahītale* — loc nsg, *mahītala* тло; *tāvat* — adv, *tāvat* дотле; *rāmāyaṇakathā* — nom fsg, *rāmāyaṇakathā* прича о Рами; *lokeṣu* — loc mpl, *loka* свијет, pl људи; *pracariṣyati* — 3sg ind fut act, *pra-car 1* трајати. 4. *yadi* — conj, *yadi* ако; *na* — pcl, *na* не; *praṇayet* — 3sg opt praes act, *pra-nī 1* вршити, извршавати; *rājā* — nom msg, *rājan* краљ; *daṇḍaṃ* — acc msg, *daṇḍa* казна; *daṇḍyeṣu* — loc mpl, *daṇḍya* кажњив; *atandritaḥ* — loc msg, *atandrita* неуморан; *śūle* — loc nsg, *śūla* копље, ражањ; *matsyān* —acc mpl, *matsya* риба; *iva* — adv, *iva* попут, као; *apakṣyat* — 3sg cond act, *pac 1* пећи; *durbalān* — acc mpl, *durbala* слаб; *balavattaraḥ* — nom msg grad comp, *balavat* јак.

Кључ: 1. Ко зна када ће чији смртни час доћи? 2. Слава ће ићи војсковођи, а нипошто војницима. 3. Докле на земљи буду стајла брда и планине, дотле ће у народу трајати прича о Рами. 4. Кад краљ не би извршавао казну, (био би) у оном што је кажњиво неуморан; јачи би пекао слабе као рибе на ражњу.

Вјежба 12. **१।** तृणैर्विधीयते रज्जुर्यया नागोऽपि वध्यते ॥ **२।** स्वदेशे पूज्यते राजा विद्वान्सर्वत्र पूज्यते ॥ **३।** यो यद्वस्तु विजानाति तं तत्र विनियोजयेत् ॥ **४।** भैषज्यमेतद्दुःखस्य यदेतन्नानुचिन्तयेत् ॥ **५।** लालयेत्पञ्च वर्षाणि दश वर्षाणि ताडयेत् । प्राप्ते तु षोडशे वर्षे पुत्रम् मित्रवदाचरेत् ॥

Транскрипција (*saṃhita*): 1. *tṛṇairvidhīyate rajjuryayā nāgo 'pi vadhyate*. 2. *svadeśe pūjyate rājā vidvānsarvatra pūjyate*. 3. *yo yadvastu vijānāti taṃ tatra viniyojayet*. 4. *bhaiṣajyametadduḥkhasya yadetannānucintayet*. 5. *lālayetpañca varṣāṇi daśa varṣāṇi tāḍayet / prāpte tu ṣoḍaśe varṣe putram mitravadācaret*.

Транскрипција (*pada*): 1. *tṛṇaiḥ vidhīyate rajjuryayā nāgaḥ api vadhyate*. 2. *svadeśe pūjyate rājā vidvān sarvatra pūjyate*. 3. *yaḥ yat vastu vijānāti tam tatra viniyojayet*. 4. *bhaiṣajyam etat duḥkhasya yat etat na anucintayet*. 5. *lālayet pañca varṣāṇi daśa varṣāṇi tāḍayet / prāpte tu ṣoḍaśe varṣe putram mitravat ācaret*.

Граматичка анализа: 1. *tr̥ṇaiḥ* — int npl, *tr̥ṇa* трава; *vidhīyate* — 3sg ind praes pass, *vi-dhā 3* правити; *rajjuḥ* —nom fsg, *rajju* канап; *yayā* — int fsg, *ya* који; *nāgaḥ* — nom msg, *nāga* слон; *api* — conj, *api* такође; *vadhyate* — 3sg ind praes pass, *vadh 1* убити. 2. *svadeśe* — loc msg, *svadeśa* своја земља; *pūjyate* — 3sg ind praes pass, *pūj 10* поштовати; *rājā* — nom msg, *rājan* краљ; *vidvān* — nom msg, *vidvas* мудрац; *sarvatra* — adv, *sarvatra* свугдје; *pūjyate* — 3sg ind praes pass, *pūj 10* поштовати. 3. *yaḥ* — nom msg, *ya* који; *yat* — acc nsg, *ya* који; *vastu* — acc nsg, *vastu* предмет, ствар; *vijānāti* — 3sg ind praes act, *jña 9* разумјети, познавати; *tam* — acc msg, *ta* овај; *tatra* —adv, *tatra* тамо, у томе; *viniyojayet* — 3sg opt praes act, *vini-yuj* 10 (caus) примијенити. 4. *bhaiṣajyam* — nom nsg, *bhaiṣajya* лијек (за, + gen); *etat* — nom nsg, *eta* овај; *duḥkhasya* — gen nsg, *duḥkha* бол; *yad* — nom nsg, *yad* ко, који; *etat* — acc nsg, *eta* овај; *na* — pcl, *na* не; *anucintayet* — 3sg opt praes act, *anu-cint 10* мислити на. 5. *lālayet* — 3sg opt praes act, *lal 10* (caus) миловати; *pañca* — num card, *pañca* пет; *varṣāṇi* —acc npl, *varṣa* година; *daśa* — num card, *daśa* десет; *varṣāṇi* —acc npl, *varṣa* година; *tāḍayet* — 3sg opt praes act, *tad 10* бити, тући; *prāpte* — loc nsg, *prāpta* навршен; *tu* — pcl, *tu* али; *ṣoḍaśe* — loc nsg, *ṣoḍaśa* шеснаести; *varṣe* — loc nsg, *varṣa* година; *putram* — acc msg, *putra* син; *mitravat* — acc nsg (= adv), *mitravat* попут пријатеља; *ācaret* — 3sg opt praes act, *ā-car 1* обрадити, опходити се.

Кључ: 1. Од траве прави се канап помоћу којег се и слон да убити. 2. Краљ је на цијени у својој земљи, мудрац је на цијени свугдје. 3. Ко какву ствар позна, нека се на ту (ствар) и даде. 4. Ово је лијек за бол, што на њу не подсјећа. 5. Пет година нека милује, десет година нека бије, али када наврши шеснаест година нека се опходи са сином као са пријатељем.[4]

Вјежба 13. **१।** कील आहन्यमानः प्रतिकीलं निर्हन्ति ॥ **२।** सन्ति पुत्राः सुबहवो दरिद्राणामनिच्छताम् नास्ति पुत्रः समृद्धानाम् ॥ **३।** वार्यमाणस्य वाञ्च्छा विषयेष्वभिवर्धते ॥ **४।** लोके कोऽप्युत्थिः पतति कोऽपि पतितोऽप्युत्तिष्ठते ॥ **५।** मनसा चिन्तितं कार्यं वचसा न प्रकाशयेत् ॥ **६।** न सुप्तस्य सिंहस्य प्रविशन्ति मुखे मृगाः ॥ **७।** यन्न बालैः परिवृतं श्मशानमिव तद्गृहम् ॥ **८।** अप्रतिषिद्धमनुमतम् ॥ **९।** काकाः किमपराध्यन्ति हंसैर्जग्धेषु शालिषु ॥ **१०।** धर्मो हतो हन्ति धर्मो रक्षति रिक्षितः ॥ **११।** जानन्नपि यः पापं न नियच्छतीशः सन्स तेनैव कर्मणा संप्रयुज्यते॥ **१२।** नष्टं समुद्रे पतितं नष्टं वाक्यमशृण्वति ॥

Транскрипција (*saṃhita*): 1. *kīla āhanyamānaḥ pratikīlaṃ nirhanti*. 2. *santi putrāḥ subahavo daridrāṇāmanicchatām nāsti putraḥ samr̥ddhānām*. 3. *vāryamāṇasya vāñcchā viṣayeṣvabhivardhate*. 4. *loke ko 'pyutthiḥ patati ko 'pi patito 'pyuttiṣṭhate*. 5. *manasā cintitaṃ kāryaṃ vacasā na prakāśayet*. 6. *na suptasya siṃhasya praviśanti mukhe mr̥gāḥ*. 7. *yanna bālaiḥ parivr̥taṃ śmaśānamiva tadgr̥ham*. 8. *apratiṣiddhamanumatam*. 9. *kākāḥ kimaparādhyanti haṃsairjagdheṣu śāliṣu*. 10. *dharmo hato hanti dharmo rakṣati rikṣitaḥ*. 11. *jānannapi yaḥ pāpaṃ na niyacchatīśaḥ sansa tenaiva karmaṇā saṃprayujyate*. 12. *naṣṭaṃ samudre patitaṃ naṣṭaṃ vākyamaśr̥ṇvati*.

Транскрипција (*pada*): 1. *kīlaḥ āhanyamānaḥ pratikīlam nirhanti*. 2. *santi putrāḥ subahavaḥ daridrāṇām anicchatām na asti putraḥ samr̥ddhānām*. 3. *vāryamāṇasya vāñcchā viṣayeṣu abhivardhate*. 4. *loke kaḥ api utthitaḥ patati kaḥ api patito api uttiṣṭhate*. 5. *manasā cintitam kāryam vacasā na prakāśayet*. 6. *na suptasya siṃhasya praviśanti sukhe mr̥gāḥ*. 7. *yat na bālaiḥ parivr̥tam śmaśānam iva tat gr̥ham*. 8. *apratiṣiddham anumatam*. 9. *kākāḥ kim aparādhyanti haṃsaiḥ jagdheṣu śāliṣu*. 10. *dharmaḥ hataḥ hanti dharmaḥ rakṣati rikṣitaḥ*. 11. *jānan api yaḥ pāpam na niyacchati iśaḥ san sa tena iva karmaṇā saṃprayujyate*. 12. *naṣṭam samudre patitam naṣṭam vākyam aśr̥ṇvati*.

Граматичка анализа: 1. *kīlaḥ* — nom msg, *kīla* клин; *āhanyamānaḥ* — nom msg pt praes pass, *ā-han 2* погодити; *pratikīlam* — acc msg, *pratikīla* противклин; *nirhanti* — 3sg ind praes act, *nis-han 2* избити. 2. *santi* — 3pl ind praes act, *as 2* бити; *putrāḥ* — nom mpl, *putra* син; *subahavaḥ* — nom mpl, *subahu* врло много; *daridrāṇām* — gen mpl, *daridra* сиромашан; *anicchatām* — gen mpl, *anicchat* који не жели; *na* — pcl, *na* не; *asti* — 3sg ind praes act, *as 2* бити; *putraḥ* — nom msg, *putra* син; *samr̥ddhānām* — gen mpl, *samr̥ddha* богат. 3. *vāryamāṇasya* — gen msg, *vāryamāṇa* који се суздржава; *vāñcchā* — nom fsg, *vāñcchā* жеља; *viṣayeṣu* — loc mpl, *viṣaya* ужитак; *abhivardhate* — 3sg ind praes med, *abhi-vr̥dh 1* расти. 4. *loke* — loc msg, *loka* свијет, pl људи; *kaḥ* — nom msg, *ka* ко; *api* — conj, *api* такође; *utthitaḥ* — nom msg pt pf pass, *ud-sthā 1* устати, дићи се; *patati* — 3sg ind praes act, *pat 1* пасти;

[4] Речено о оцу.

kaḥ — nom msg, *ka* ко; *api* — conj, *api* такође; *patitaḥ* — nom msg pt pf pass, *pat 1* пасти; *api* — conj, *api* такође; *uttiṣṭhate* — 3sg ind praes med, *ud-sthā 1* устати, дићи се. 5. *manasā* — int nsg, *manas* дух, памет, срце; *cintitaṃ* — acc nsg pt pf pass, *cint 10* смислити; *kārya* —acc nsg, *kārya* ствар, *прилика*, посао, нужност; *vacasā* — int nsg, *vacas* ријеч; *na* — pcl, *na* не; *prakāśayet* — 3sg opt praes act, *pra-kāś 1* (caus) очитовати се. 6. *na* — pcl, *na* не; *suptasya* — gen msg pt pf pass, *svap 2* спавати; *siṃhasya* — gen msg, *siṃha* лав; *praviśanti* — 3sg ind praes act, *pra-viś 6* ући; *mukhe* — loc nsg, *mukha* уста; *mr̥gāḥ* — nom mpl, *mr̥g* газела. 7. *yat* — nom nsg, *ya* који; *na* — pcl, *na* не; *bālaiḥ* — int mpl, *bāla* дијете; *parivr̥taṃ* — acc msg pt pf pass, *pari-vr̥ 5* испунити; *śmaśānam* — acc nsg, *śmaśāna* спаљивалиште мртвих; *iva* — adv, *iva* попут, као; *tat* — nom nsg, *ta* тај; *gr̥ham* — nom nsg, *gr̥ha* кућа. 8. *apratiṣiddham* — nom nsg, *apratiṣiddha* незабрањен; *anumatam* — nom nsg pt pf pass, *anu-man 4* дозволити. 9. *kākāḥ* — nom mpl, *kāka* врана; *kim* — adv, *kim* што, због чега; *aparādhyanti* — 3pl ind praes act, *apa-rādh 4* бити крив; *haṃsaiḥ* — int mpl, *haṃsa* гуска; *jagdheṣu* — loc mpl, *jagdha* поједен; *śāliṣu* — loc mpl, *śāli* пиринач. 10. *dharmaḥ* — nom msg, *dharma* закон, правда; *hataḥ* — nom msg pt pf pass, *han 2* убијати; *hanti* — 3sg ind praes act, *han 2* убијати; *dharmaḥ* — nom msg, *dharma* закон, правда; *rakṣati* — 3sg ind praes act, *rakṣ 1* штитити; *rikṣitaḥ* — nom msg pt pf pass, *rakṣ 1* штитити. 11. *jānan* — nom msg pt praes act, *jñā 9* знати; *api* — conj, *api* такође; *yaḥ* — nom msg, *ya* који; *pāpam* — acc nsg, *pāpa* зло; *na* — pcl, *na* не; *niyacchati* — 3sg ind praes act, *ni-yam 1* суздржати се; *iśaḥ* — nom msg, *iśa* бити у стању; *san* — nom msg pt praes act, *as 2* бити; *sa* — nom msg, *sa* тај; *tena* — int nsg, *ta* тај; *iva* — adv, *iva* скоро, готово; *karmaṇā* — int nsg, *karman* рад, посао, дјело; *saṃprayujyate* — 3sg ind praes pass, *saṃpra-yuj 7* учествовати (у чему, + int). 12. *naṣṭam* — nom nsg, *naś 4* изгубити се; *samudre* — loc msg, *samudra* море; *patitam* — nom nsg, *pat 1* пасти; *naṣṭam* — nom nsg pt pf pass, *naś 4* изгубити се; *vākyam* — nom nsg, *vākya* ријеч; *aśr̥ṇvati* — loc msg, *aśr̥ṇvat* који не слуша.

Кључ: 1. Погођени клин избија противклин. (= Клин се клином избија.) 2. Постоје многи синови сиромашних (људи) који не желе (дјецу); нема сина богатих (људи). 3. Расте жеља за ужитком онога који се (од ужитка) уздржава. 4. На свијету, и (onaj) koji (je) устао пада; и (онај) који (je) пао устаје. 5. О, да се наум очитује путем мисли, не ријечи. 6. Газеле неће у уста заспалог лава. 7. Која кућа није пуна дјеце, та је (кућа) попут спаљивалишта мртвих. 8. (Оно што**)** није забрањено допуштено (је). 9. Кад гуске поједу пиринач, што су криве вране? 10. Уништен закон уништава; заштићен закон штити. 11. Ко се, мада знајући и будући у стању, од зла не уздржи, тај скоро учествује у овом дјелу. 12. На мору изгубљено (је оно што је) пало, код оног који не слуша изгубљена (је) ријеч.

Вјежба 14. **१।** गते शोको न कर्तव्यः ॥ **२।** न हन्तव्यो ब्राह्मणः ॥ **३।** यं देवा हिंसितुमिच्छन्ति बुद्ध्या विश्लेषयन्ति तम् ॥

Транскрипција (*saṃhita*): 1. *gate śoko na kartavyaḥ*. 2. *na hantavyo brāhmaṇaḥ*. 3. *yaṃ devā hiṃsitumicchanti buddhyā viśleṣayanti tam*.

Транскрипција (*pada*): 1. *gate śoko na kartavyaḥ*. 2. *na hantavyaḥ brāhmaṇaḥ*. 3. *yam devā hiṃsitum icchanti buddhyā viśleṣayanti tam*.

Граматичка анализа: 1. *gate* — loc nsg pt pf pass, *gam 1* ићи, проћи (прошао); *śoko* — nom msg, *śoka* бол, туга; *na* — pcl, *na* не; *kartavyaḥ* — nom msg gdv, *kr̥ 8* чинити, радити. 2. *na* — pcl, *na* не; *hantavyaḥ* — nom msg gdv, *han 2* убити; *brāhmaṇaḥ* — nom msg, *brāhmaṇa* brahman. 3. *yam* — acc msg, *ya* који; *devāḥ* — nom mpl, *deva* бог; *hiṃsitum* — inf, *hiṃs 7* учинити нажао; *icchanti* — 3pl ind praes act, *iṣ 6* жељети; *buddhyā* — int fsg, *buddhi* памет; *viśleṣayanti* — 3pl ind prae act, *vi-śleṣ 10* (caus) лишавати (чега, + int); *tam* — acc msg, *ta* тај.

Кључ: 1. Не ваља туговати за (оним што је) прошло. 2. Не ваља убити брахмана. 3. Кога богови желе уништити, онога лишавају памети.

Вјежба 15.[5] **१।** आसीद्राजा नलो नाम वीरसेनसु तो बली । उपपन्नो गुणैरिष्टै रूपवानश्वकोवि दः॥ **२।** अतिष्ठन्मनुजेन्द्राणां मूर्ध्नि देवपतिर्यथा । उपर्युपरि सर्वेषामादित्य इव तेजसा ॥ **३।** ब्रह्मण्यो वेदविच्छूरो निषधेषु महीपतिः । अक्षप्रियः सत्यवादी महानक्षौहिणीपतिः ॥ **४।** ईप्सितो नरनारीणामुदारः संयतेन्द्रियः । रक्षिता धन्विनां

[5] = *Mahābhārata* III 53, 1–9.

श्रेष्ठः साक्षादिव मनुः स्वयम् ॥ **५।** तथैवासीद्विदर्भेषु भीमो भीमपराक्रमः । शूरः सर्वगुणैर्युक्तः प्रजाकामः स चाप्रजः ॥ **६।** स प्रजार्थे परं यत्नमकरोत्सुसमाहितः । तमभ्यगच्छद्ब्रह्मर्षिर्दमनो नाम भारत ॥ **७।** तं स भीमः प्रजाकामस्तोषयामास धर्मवित् । महिष्या सह राजेन्द्र सत्कारेण सुवर्चसम् ॥ **८।** तस्मै प्रसन्नो दमनः सभार्याय वरं ददौ । कन्यारत्नं कुमारांश्च त्रीनुदारान्महायशाः ॥ **९।** दमयन्तीं दमं दान्तं दमनं च सुवर्चसम् । उपपन्नान्गुणैः सर्वैर्भीमान्भीमपराञ्जमान् ॥

Транскрипција (*saṃhita*): 1. *āsīdrājā nalo nāma vīrasenasuto balī / upapanno guṇairiṣṭai rūpavānaśvakovidaḥ.* 2. *atiṣṭhanmanujendrāṇām mūrdhni devapatiryathā / uparyupari sarveṣāmāditya iva tejasā.* 3. *brahmaṇyo vedavicchūro niṣadheṣu mahīpatiḥ / akṣapriyaḥ satyavādī mahānakṣauhiṇīpatiḥ.* 4. *īpsito naranārīṇāmudāraḥ saṃyatendriyaḥ / rakṣitā dhanvināṃ śreṣṭhaḥ sākṣādiva manuḥ svayam.* 5. *tathaivāsīdvidarbheṣu bhīmo bhīmaparākramaḥ / śūraḥ sarvaguṇairyuktaḥ prajākāmaḥ sa cāprajaḥ.* 6. *sa prajārthe paraṃ yatnamakarotsusamāhitaḥ / tamabhyagacchadbrahmarṣirdamano nāma bhārata.* 7. *taṃ sa bhīmaḥ prajākāmastoṣayāmāsa dharmavit / mahiṣyā saha rājendra satkāreṇa suvarcasam.* 8. *tasmai prasanno damanaḥ sabhāryāya varaṃ dadau / kanyāratnaṃ kumārāṃśca trīnudārānmahāyaśāḥ.* 9. *damayantīṃ damaṃ dāntaṃ damanaṃ ca suvarcasam / upapannānguṇaiḥ sarvairbhīmānbhīmaparājramān.*

Транскрипција (***pada***): 1. *āsīt rājā nalaḥ nāma vīrasenasutaḥ balī / upapannaḥ guṇaiḥ iṣṭaiḥ rūpavān aśvakovidaḥ.* 2. *atiṣṭhat manujendrāṇām mūrdhni devapatiḥ yathā / upari upari sarveṣām ādityaḥ iva tejasā.* 3. *brahmaṇyaḥ vedavit śūraḥ niṣadheṣu mahīpatiḥ / akṣapriyaḥ satyavādī mahān akṣauhiṇīpatiḥ.* 4. *īpsitaḥ naranārīṇām udāraḥ saṃyatendriyaḥ / rakṣitā dhanvinām śreṣṭhaḥ iva manuḥ svayam.* 5. *tathā eva āsīt vidarbheṣu bhīmaḥ bhīmaparākramaḥ / śuraḥ sarvaguṇaiḥ yuktaḥ prajākāmaḥ sa ca aprajaḥ.* 6. *sa prajārthe param yatnam akarot susamāhitaḥ / tam abhyagacchat brahmarṣiḥ damanaḥ nāma bhārata.* 7. *tam sa bhīmaḥ prajākāmaḥ toṣayām āsa dharmavit / mahiṣyā saha rājendra satkāreṇa suvarcasam.* 8. *tasmai prasannaḥ damanaḥ sabhāryāya varam dadau / kanyāratnam kumārān ca trīn udārān mahāyaśāḥ.* 9. *damayantīm damam dāntam damanam ca suvarvasam / upapannān guṇaiḥ sarvaiḥ bhīmān bhīmaparākramān.*

Граматичка анализа: 1. *āsīt* — 3sg ind ipf act, *as* 2 бити; *rājā* — nom msg, *rājan* краљ; *nalaḥ* — nom msg, *nala* Нала; *nāma* — acc nsg, *nāman* име; *vīrasenasutaḥ* — nom msg, *vīrasena* Вирасена; *balī* — nom msg, *balin* снажан; *upapannaḥ* [1c]: nom msg, *upapanna* обдарен; *guṇaiḥ* — int mpl, *guṇa* врлина, одлика; *iṣṭaiḥ* — int mpl pt pf pass, *iṣ 6* жељети (пожељан); *rūpavān* — nom msg, *rūpavant* лијеп; *aśvakovidaḥ* — nom msg, *aśvakovida* добар коњаник, јахач. *2. atiṣṭhat* — 3sg ind ipf act, *sthā 1* стајати; *manujendrāṇām* — gen mpl, *manujendra* људима краљ, кнез; *mūrdhni* — loc nsg, *mūrdhan* глава, чело; *devapatiḥ* — nom msg, *devapati* господар богова (Индра); *yathā* — adv, *yathā* како, ка(н)о; *upari* — adv, *upari* изнад; *upari* — adv, *upari* изнад; *sarveṣām* — gen mpl, *sarva* сав, читав; *ādityaḥ* — nom msg, *āditya* Сунце; *iva* — adv, *iva* као, попут; *tejasā* — int nsg, *tejas* сјај. *3. brahmaṇyaḥ* — nom msg, *brahmaṇya* поштовалац брахмана; *vedavit* — nom msg, *vedavid* познавалац Веда; *śūraḥ* — nom msg, *śūra* моћан, храбар; *niṣadheṣu* — loc mpl, *niṣadheṣa* Нишадхешанин; *mahīpatiḥ* — nom msg, *mahīpati* господар; *akṣapriyaḥ* — nom msg, *akṣapriya* добар на коцки; *satyavādī* — nom msg, *satyavādin* истинољубив; *mahān* — nom msg, *mahat* велик; *akṣauhiṇīpatiḥ* — nom msg, *akṣauhiṇīpati* војвода. 4. *īpsitaḥ* — nom msg, *īpsita* пожељан; *naranārīṇām* — gen fpl, *naranārī* људи и жене; *udāraḥ* — nom msg, *udāra* племенит; *saṃyatendriyaḥ* — nom msg, *saṃyatendriya* умјерен, трезвен; *rakṣitā* — nom msg, *rakṣitṛ* заштитник; *dhanvinām* — gen mpl, *dhanvin* стрелац; *śreṣṭhaḥ* — nom msg, *śreṣṭha* најбољи; *iva* — adv, *iva* као, попут; *manuḥ* — nom msg, *manu* Ману; *svayam* — adv, *svayam* сам, главом и брадом. 5. *tathā* — adv, *tathā* тако; *eva* — adv, *eva* управо; *āsīt* — 3sg ind ipf act, *as 2* бити; *vidarbheṣu* — loc mpl, *vidarbha* Видарбхешанин; *bhīmaḥ* — nom msg, *bhīma* силан, Бхима; *bhīmaparākramaḥ* — nom msg, *bhīmaparākrama* силовит; *śūraḥ* — nom msg, *śūra* моћан, храбар; *sarvaguṇaiḥ* — int mpl, *sarvaguṇa* све врлине, одликама; *yuktaḥ* — nom msg pt pf pass, *yuj 7* ујармити, спојити (обдарен); *prajākāmaḥ* — nom msg, *prajākāma* жељан потомства; *sa* — nom msg, *sa* / *ta* тај, онај; *ca* — conj, *ca* и; *aprajaḥ* — nom msg, *apraja* без дјеце. 6. *sa* — nom msg, *sa* / *ta* тај, онај; *prajārthe* — adv, *prajārthe* око потомства; *param* — acc nsg (= adv), *para* највиши (веома, силно); *yatnam* — acc msg, *yatna* напор (са *kṛ- 8* трудити се); *akarot* [— 3sg ind ipf act, *kṛ 8* радити, чинити; *susamāhitaḥ* — nom msg, *susamāhita* усредсређен; *tam* — acc msg, *sa*/ *ta* тај, онај; *abhyagacchat* — 3sg ind ipf act, *abhi-gam 1* походити; *brahmarṣiḥ* — nom msg, *brahmarṣi* свештеник-мудрац; *damanaḥ* — nom msg, *damana* Дамана; *nāma* — acc nsg, *nāman* име; *bhārata* — voc msg, *bhārata* Бхарати потомак, син. 7. *taṃ* — acc msg, *sa* / *ta* тај, онај; *sa* — nom msg, *sa* / *ta* тај, онај; *bhīmaḥ* — nom msg, *bhīma* силан, Бхима; *prajākāmaḥ* — nom msg, *prajākāma* жељан потомства; *toṣayām āsa* — 3sg ind pph pf act, *tuṣ 4* (caus) задовољити, почастити; *dharmavit* — nom msg, *dharmavid* законољубив; *mahiṣyā* — int fsg, *mahiṣī*

краљица; *saha* — praep + int, *saha* са, заједно са; *rājendra* — voc msg, *rājendra* најбољи краљ; *satkāreṇa* — int msg, *satkāra* пријем, гостопримство; *suvarcasam* — acc msg, *suvarcas* славан. 8. *tasmai* —dat msg, *sa* / *ta* тај, онај; *prasannaḥ* — nom msg, *prasanna* одбровољен; *damanaḥ* —nom msg, *damana* Дамана; *sabhāryāya* — dat msg, *sabhārya* са женом; *varam* — acc msg, *vara* жеља; *dadau* — 3sg ind pf act, *dā 3* дати; *kanyāratnaṃ* — acc nsg, *kanyāratna* алем-дјевојка; *kumārān* — acc mpl, *kumāra* дјечак, син; *ca* — conj, *ca* и; *trīn* — acc mpl, *tri* три; *udārān* — acc mpl, *udāra* сјајан; *mahāyaśāḥ* — nom msg, *mahāyaśas* славан. 9. *damayantīm* — acc fsg, *damayantī* Дамајанти; *damam* — acc msg, *dama* Дама; *dāntam* — acc msg, *dānta* Данта; *damanam* — acc msg, *damana* Дамана; *ca* — conj, *ca* и; *suvarvasam* — acc msg, *suvarcas* славан; *upapannān* — acc mpl, *upapanna* обдарен; *guṇaiḥ* — int mpl, *guṇa* врлина, одлика; *sarvaiḥ* — int mpl, *sarva* сав, сваки; *bhīmān* — acc mpl, *bhīma* силан; *bhīmaparākramān* — acc mpl, *bhīmaparākrama* силовит.

Кључ: 1. Бијаше (једном) краљ по имену Нала, снажни Вирасени син, лијеп (човјек), обдарен пожељним врлинама (и) добар јахач. 2. На челу кнезова (он) стајаше као (што) богогосподар (стоји међу боговима), далеко, далеко изнад свих, као сјајно Сунце (у вису). 3. (И бијаше) поштовалац брахманâ, познавлац Ведâ, јунак, господар Нишадхешанима, добар на коцки, истинољубив (човјек и) велик војвода. 4. (И бијаше) миљеник и људима и женама, племенит, трезвен, (народу) заштитник, веома добар стрелац (и, уопште,) кано сам Мануу. 5. Исто тако бијаше (и) Видарбхешанима (краљ), силни Бхима, (човјек-)јунак, обдарен свим врлинама, жељан потомства — али (бијаше) без дјеце. 6. Он се, посве усредсређен, силно трудио око потомства. Њега, Бхарати сине, походио је свештеник-мудрац по имену Дамана. 7. Њега је Бхима, законољубив (и) жељан потомства, почастио, најбољи краљу, (њега) славног (човјека, почастио) пријемом, у присуству краљице. 8. Одобровољен, Дамана је њему и жени испунио жељу. (Њима даде) славни (Дамана) алем-кћерку и три сјајна сина. 9. (Кћерку) Дамајанти (и синове) Даму, Данту и бславног Даману, (синове) обдарене свим врлинама, силне (и) силовите.

Према A. F. STENZLER *Elementarbuch der Sanskrit-Sprache*, 1915[9], §§ 333–339.

(Предавач се не слаже са ‘наравоученијем’ неких вјежби.)

РИЈЕЧИ

abala — слаб
abhi-gam — походити
abhi-vṛdh — расти
ad – јести
adhvan – пут
adya — данас
aham – ја
akṣapriya — добар на коцки
akṣauhiṇīpati — војвода
ala — достатан
anāratam – без престанка
andha – слијепац
anicchat — који не жели
antakāla – самрт
anu-cint — мислити на
anu-man — дозволити
anu-vṛt — слиједити
aṇḍa — јаје
apa-rādh — бити крив
aparādhaḥ – кривица
api – такође
apraja — без дјеце
apratiṣiddha — незабрањен
arakṣitṛ — без страже
ardha – половичан
arka — Сунце
as – бити
astam gam — заћи
asu — живот
aś — постићи
aśṛnvat — који не слуша
aśvakovida — добар коњаник, јахач
atandrita — неуморан
atithi — гост
ābhyantara — унутарњи
ā-car — обрадити, чинити; опходити се
āditya — Сунце
ā-han — погодити
ā-khyā — казати
ās – сједјети
ātman — душа; себе
balin — јак
bata — ах
bāla — дијете
bālaka — дијете
balavat — јак
balin — снажан
brahmaṇya — поштовалац брахмана
brāhmaṇa — brahman
brahmarṣi — свештеник-мудрац
budbuda — мјехурић
buddhi — памет
buddhimat – паметан
bharga — Бхарга (Брахман)
bhaiṣajya — лијек
bhā — сијати
bhārata — Бхарати потомак, син
bhāṣaṇa — говор, језик
bhid — ломити
bhī — плашити се
bhīma — силан, Бхима
bhīmaparākrama — силовит
bhṛ — носити, бринути се за
bhuj — јести
bhuṃjagama – змија
bhū – постати, бивати
bhūta – створење
ca – и
cal – мицати, кретати се
candrārka — Сунце и Мјесец
catura — пријатан
ced — ако
cint — смислити
cirakāla – дуго вријеме
daiva – судбина
dama — Дама
damana — Дамана
damayantī — Дамајанти
daṃś – гристи
daṇḍa — казна
daṇḍya — кажњив
daridra — сиромашан
daśa — десет
daśā – судбна људи
dā — дати
dānta — Данта
deśa — земља, отаџбина
deva — бог
devapati — господар богова (Индра)
divā – по дану
dīna — тужан
doṣa — грех, погрешка
duḥkha — бол
durbala — слаб
dhanvin — стрелац
dhanya — срећан
dharma — закон, правда
dharmavid — законољубив
eka – један, сам
ena – онај

eṣa – тај
eta — овај
eva – управо
gam – ићи, проћи
gir — ријеч
giri — брдо
gr̥ha — кућа
guṇa — врлина, одлика
haṃsa — гуска
han – убити
hara — Хара (Шива)
hari — Хари (Вишну)
himālaya — Хималаји
hiṃs — повредити, учинити нажао
i – ићи
indu — Мјесец
iśa — бити у стању
iṣ – жељети
itara — други
iti – овако, тако *(sc.* каже)
iva — попут, као; скоро, готово
īpsita — пожељан
jagdha — поједен
jala – вода
jamatr̥ — зет
jan – roditi se
jana — човјек, особа, људи
jāyā – жена
jña — знати, познавати, разумјети
ka — ко
kadā — када
kalaha – свађа
kamala — лотос
kamalā — Камала (Лакшми)
kaṃthacana —(н)икако
kanyāratna — алем-дјевојка
kapota — голуб
karman — рад, посао, дјело
kavi — пјесник
kāka – врана
kānta — вољени, драги
kārya — ствар, прилика, посао, нужности
kim — што, због чега
kīla — клин
kr̥ — чинити, радити
kr̥̄ – распршити
kṣatriya — ратник
kṣīrābdhi — Океан млијека
kula – породица
kumāra — дјечак, син
kūpa — извор, извор-вода
khaṇḍita — преварен
labh — досегнути, добити, наћи
lal — миловати
loka — свијет, pl људи
mahat — велик
mahāyaśas — славан
mahiṣī — краљица
mahīpati — господар
mahītala — тло
man – мислити, поштовати
manas — дух, памет, срце
manu — Ману
manujendra — људима краљ, кнез
matkuṇaśaṅkā — страх од стјеница (буве)
matsya — риба
māna — мржња
mārut – вјетар
mitravat — попут пријатеља
mr̥ – умирати
mr̥g — газела
mr̥tyukāla — смртни час
muh – борити се;
mukha — уста
mūrdhan — глава, чело
na – не
nadī – ријека
naktam – по ноћи
nala — Нала
naranārī — људи и жене
naś — нестати, изгубити се
nāga — слон
nāman — име
ni-grah — казнити, бити
nirarthaka – непотребан
nirdoṣa – безгрешан
nirguṇa — ко је без врлине
nis-han — избити
niś — ноћ
ni-yam — суздржати се
niṣadheṣa — Нишадхешанин
nīca – низак, прост
no — не
nr̥pati — краљ
ojas — снага
pac — пећи
pakṣin — птица
paṇḍita — паметан
pañca — пет
pañcama — пети
para – највиши, други
pari-vr̥ — испунити
paś – гледати, видјети
pat — пасти

path — пут
pauruṣa – јуначко дјело
pāda – нога
pāpa — зло
pipīlikā — мрав
poṣita – гајен
pra-car — трајати
prajākāma — жељан потомства
prajārthe — око потомства
pra-kāś — очитовати се
pramāṇa — одлука
pra-nī — вршити, извршавати
praṇyin — вољен, вољена особа
prasanna — одбровољен
pratideśam – у свим земљама
pratidiśam – у свим крајевима
pratikīla — противклин
pratikūla — непријатан
pra-viś — ући
prāpta — навршен
pṛthivīpāla — краљ
puṃs – мушкарац
punar — опет
purāśruti – стара пословица
putra — син
pūj — поштовати
pūrva — ранији, пријашњи
phaṇādhara — змија
rajas – прашина
rajju — канап
rakṣ — штитити
rakṣitṛ — заштитник
rājan — краљ
rājendra — најбољи краљ
rāmāyaṇakathā — прича о Рами
ruj – уништавати
rūpavant — лијеп
sa — тај
sabhārya — са женом
saha — са, заједно са
sam-dhā — додати
samṛddha — богат
samudra — море
saṃpra-yuj — учестовати
saṃyatendriya — умјерен, трезвен
sanātana — постојан
sarita — ријека
sarva – сав, читав, сваки
sarvabhūta — сва створења
sarvaguṇa — све врлине, одликама
sarvatra — свугдје
satatam — увијек
satkāra — пријем, гостопримство
satya — истина
satyavādin — истинољубив
sārdham – заједно са
senāpati — војсковођа
siṃha — лав
snih — вољети
strijana — женско
sthala – земља, копно
sthā – стајати
sthāṇu – стуб
sthiti — правило
subahu — врло много
sujana — добар човјек
sukha — угода; угодан
sulabha — лако достижан
susamāhita — усредсређен
suvarcas — славан
sva — свој
svadeśa — своја земља
svap — спавати
svayam — само; сам, главом и брадом
svakoya — свој, властити
svādhīna — свој (твој) властити
śatam — сто(тина)
śiva — срећан
śoka — бол, туга
śī – лежати, спавати
śmaśāna — спаљивалиште мртвих
śreṣtha — најбољи, изврстан
śru — слушати
śūla — копље, ражањ
śūra — моћан, храбар
śvas — сутра
śyena — соко
ṣoḍaśa — шеснаести
ta — тај
tad — бити, туђи
tama — тама
tatra — тамо, у томе
tattat — све то
tathā — како, тако
tāvat – дотле
tejas — сјај
tri — три
tṛṇa — трава
tṛṣā — жеђ
tu – али
tuṣ — задовољити
tuṣṭi — задовољсто
tvam — ти
tyaj – оставити, манити се

udāra — племенит, сјајан
ud-i — уздићи
ud-sthā — устати, дићи се
uluka – сова
upapanna — обдарен
upari — изнад
ūṣara – неплодно тло
vacas — ријеч
vad — говорити
vadh — убити
vairin — непријатељ
vap – сијати
vara — жеља
varṣa — година
vas — становати, живјети
vasa — починак
vastu — предмет, ствар
vayas — животно, младеначко доба
vākya — говор, ријеч
vāri – вода
vāridhi — море
vāñcchā — жеља
vāryamāṇa — који се суздржава
vedavid — познавалац Веда
vid – знати, познавати; наћи
vidarbha — Видарбхешанин
vidvas — мудрац
vidyā – знање
vi-dhā — правити
vi-dhā (*sc.* ***tuṣṭiṃ***) — задовољити се
vigraha — свађа
vinā — без
vini-yuj — примијенити
vi-śleṣ — лишавати
viṣaya — ужитак
vitta — богатство
vi-vad — свађати се
vīrasena — Вирасена
vṛddha — старац
ya — који
yad – ако, да, онда
yadi — ако
yadyat — што год
yaśas — слава
yatna — напор
yatra — гдје
yathā — како, ка(н)о
yā — ићи, поћи
yāvat – докле
yodha — војник
yogin — јогин
yuj — ујармити; спојити